

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

**Delikvence dětí a mládeže v pohledu středoškolských
studentů**

Tereza Nethová

**Bakalářská práce
2011**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Tereza NETHOVÁ**
Osobní číslo: **H08584**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Delikvence dětí a mládeže v pohledu středoškolských studentů**
Zadávající katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Úvod 1.1. Úvod do problematiky, vymezení pojmů. 1.2. Současný životní styl dětí a mládeže. 1.3. Současný trend vychovávání dětí a mládeže. 2. Nejčastější delikty, způsobené dětmi a mládeží. 2.1. Násilí a šikana. 2.2. Alkohol a drogy. 2.3. Krádeže. 3. Důvody mladistvých a dětí k deliktům. 3.1. Vliv prostředí na vznik poruch chování mladistvých a dětí. 3.2. Masmédiá. 4. Péče o mladistvé delikventy. 4.1. Trestní zákoník, sankce pro děti a mladistvé delikventy. 4.2. Nápravná zařízení v ČR. 5. Prevence proti vzniku deliktů. 5.1. Prevence v rodině. 5.2. Prevence ve školách. 5.3. Prevence v jiných institucích. 6. Praktická část - kvantitativní výzkum realizovaný metodou dotazníkového šetření na vybraných středních školách v Pardubicích. 7. Závěr.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

LANGMEIER J., KREJČÍŘOVÁ D. : Vývojová psychologie. 3. vydání, Praha: Grada publishing, spol. s.r.o., 1998, 343 s. ISBN 80-7169-195-X. RICHTEROVÁ M., HOLUB K., MEČÍŘ J., TRNKA Z.: Psychopatologie. 1. vydání. Praha: SPN, 1969. ISBN 16-903-69. MATOUŠEK O., KROFTOVÁ A.: Mládež a delikvence, Portál, s.r.o., 2003, 344 s. ISBN 80-7178-771-X. NEŠPOR. K.: Příručka pro život ve 21. století [online]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html> NEŠPOR. K.: Alkohol a jiné návykové látky u dětí, 2004 [online]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html> Trestní zákoník a trestní řád, ANAG, 423 s., ISBN 978-80-7263-561-0. FISCHER S., ŠKODA J.: Sociální patologie - Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů, 1. vydání, Praha: Grada publishing, spol. s.r.o., 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3. GJURIČOVÁ Š., KUBIČKA J.: Rodinná terapie, Systematické a narativní přístupy, 2., doplněné a přepracované vydání, Praha : Grada publishing, spol. s.r.o., 288 s. ISBN 978-80-247-2390-7.

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Marcela Ehlová
Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2011

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2010

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28. 3. 2011

Tereza Nethová

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní PhDr. Marcelce Ehlové za odborné vedení mé bakalářské práce, také děkuji panu Ing. Jaroslavu Myslivci, Ph.D. za odborné vedení mé praktické části. Díky jejich znalostem dostala práce konečnou podobu.

Dále děkuji studentům Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy v Pardubicích za ochotu a upřímnost při mém výzkumu.

V neposlední řadě děkuji mé rodině a přátelům za podporu během tvorby této bakalářské práce.

ANOTACE

Tato bakalářská práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část je zaměřena na problematiku delikvence dětí a mládeže. Formuluje hlavní příčiny delikventního chování dětí a mládeže, vliv ze strany blízkého prostředí, především rodiny, školy, přátel či masmédií. Také zmiňuje důležitost prevence před delikventním chováním. Přínos praktické části této práce spočívá ve zmapování situace delikvence v Pardubicích. Kvantitativní výzkum byl proveden pomocí metody dotazníkového šetření mezi studenty Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy.

KLÍČOVÁ SLOVA

dítě, mladistvý, delikvence, kriminalita

TITLE

The Delinquency of Children and Youth in View of High School Students

ANNOTATION

This bachelor thesis is divided into two parts: a theoretical one and practical one. The theoretical part focuses on the problems of delinquency of children and the youth. It formulates the main causes of delinquent behavior of children and the youth, the influence of the close milieu, especially the family, school, friends or media. It also mentions the importance of the prevention from delinquent behavior. The contribution of practical part of the thesis consists in mapping the situation of delinquency in Pardubice. The quantitative research was carried out by means of a questionnaire method among the students of Gymnazium Mozartova and the Labská hotelová škola.

KEYWORDS

child, juvenile, delinquency, criminality

Obsah

1 Úvod.....	9
1.1 Vymezení pojmů a základní terminologie	10
1.2 Současný životní styl dětí a mládeže	11
1.3 Současný trend vychovávání dětí a mládeže	12
2 Nejčastější delikty, způsobené dětmi a mládeží.....	13
2.1 Násilí a šikana	13
2.1.1 Charakteristika šikanujícího chování.....	13
2.1.2 Vývojová stádia šikany	14
2.2 Užívání psychoaktivních látek.....	15
2.3 Krádeže	17
2.4 Prostituce.....	18
3 Důvody dětí a mladistvých k delikventnímu chování	19
3.1 Vliv prostředí na vznik poruch chování mladistvých a dětí	19
3.2 Masmédia	23
3.3 Dědičnost.....	24
3.4 Jiné příčiny delikventního chování	26
3.4.1 Syndrom hyperaktivity	26
3.4.2 Vrozené osobnostní dispozice.....	27
3.4.3 Pohlaví.....	28
4 Péče o mladistvé delikventy	29
4.1 Způsoby intervence v České republice	29
4.1.1 Diagnostický ústav.....	29
4.1.2 Výchovný ústav.....	30
4.1.3 Vězení.....	31
4.2 Sankce pro děti a mladistvé delikventy.....	31
5 Prevence proti vzniku delikventního chování	32
5.1 Prevence v rodině.....	33
5.2 Prevence ve škole	34
5.3 Prevence v jiných institucích	35

6	Praktická část – kvantitativní výzkum realizovaný metodou dotazníkového šetření na vybraných středních školách	37
6.1	Úkoly výzkumného šetření	37
6.2	Charakteristika souboru respondentů.....	37
6.3	Předvýzkum	38
6.4	Stanovení hypotéz	39
6.5	Realizace výzkumu.....	40
6.6	Vyhodnocení výzkumu a interpretace dat	41
6.6.1	Charakteristika respondentů.....	41
6.6.2	Vyhodnocení otázek.....	42
6.7	Porovnání výsledků šetření s hypotézami	61
6.8	Závěr výzkumu.....	65
7	Závěr	67
	Použitá literatura	68
	Přílohy	70

1 Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma *Delikvence dětí a mládeže v pohledu středoškolských studentů*. Důvodem této volby byla má osmdesátihodinová praxe ve věznici v Pardubicích, kde jsem potkala plno mladých vězňů. Po rozhovorech s nimi jsem zjistila, že jejich kriminální a delikventní činnost je nejčastěji následkem špatných vztahů v rodině a špatného zázemí. I to je důvodem, proč pokládám rodinu za hlavní faktor podílející se na delikventním chování jedince. Rodina formuje jedince již od samého narození, rodiče by měli svým dětem vštěpovat morální názory a chování.

Kriminalita je celosvětovým problémem, jehož obětí se může stát každý z nás. Proto pokládám za nutné obrátit naši pozornost na děti a mládež a pokusit se vymýtit prekriminální rysy již v samých počátcích.

Ve druhé kapitole mé práce zmiňuji nejčastější delikty, způsobené dětmi a mládeží. Jde především o násilí a šikanu, která se velmi často objevuje na našich školách a patří mezi nejvýraznější sociálně patologické jevy. Dále se zde zaměřuji na užívání psychoaktivních látek, která představuje značnou zátěž pro jedince i společnost. V této kapitole okrajově připomínám problematiku krádeží a prostituce.

Ve třetí kapitole se věnuji problematice příčin mladistvých a dětí k deliktům. Jedince ovlivňuje výrazně jeho prostředí, a to jeho rodina, škola nebo jeho parta. V současnosti výrazně ovlivňujícím faktorem pro mládež jsou masmédia. Zabývám se zde také dědičností, protože prakticky celé naše lidstvo je geneticky zakotveno. Dalšími ovlivňujícími faktory mohou být pohlaví, osobnostní dispozice či syndrom hyperaktivity.

V další kapitole se zabývám prevencí proti vzniku deliktům. Prevence by měla existovat převážně v rodinách a ve školách. V České republice existuje několik organizací pro prevenci, které zřizují jednotlivá ministerstva.

Praktická část mé práce se týká zmapování zkušenosti s delikventním chováním mezi studenty středních škol v Pardubicích. Jedná se o kvantitativní výzkum realizovaný metodou dotazníkového šetření.

1.1 Vymezení pojmů a základní terminologie

Tato část práce je věnována základním pojmům, které se v práci vyskytují. K těmto pojmům patří například: delikvence, kriminalita, dítě, mladistvý, abnormalita, patologie.

Delikvence – „je ve své podstatě právní hodnocením společensky nepřijatelného činu, který spočívá v porušování určitých legislativních norem konkrétního státu, přičemž toto jednání je následně sankcionováno.“¹

Kriminalita – „negativní společensko – historický podmíněný jev tvořený souhrnem jednání, jehož důsledkem je trestná činnost.“²

Dítě – „je lidský jedinec v období od narození do 15 let; právně nezletilec.“³

Mladistvý – „je jedinec ve věku od 15 do 18 let; již trestně odpovědný.“⁴

Abnormalita – „zvláštnost, neobvyklost, odchylka od obvyklého jevu, do značné míry vždy je relativní.“⁵

¹ FISHER, S., ŠKODA, J. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 205 s. ISBN 978-80-7387-014-0

² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X. str. 278

³ Tamtéž str. 117

⁴ Tamtéž str. 320

⁵ Tamtéž str. 13

Patologie – „vědní disciplína, která se zabývá odchylnými, chorobnými, nenormálními životními pochody a jevy.“⁶

1.2 Současný životní styl dětí a mládeže

Vzhledem k současným sociálním, ekonomickým, technickým a politickým změnám získává význam životní styl, jako individuální a kolektivní výraz podobnosti a odlišnosti v sociálním chování.

„Životní styl je souhrn individuálních postojů, hodnot a dovedností odrážejících se v činnosti člověka výrobní, umělecké aj., zahrnuje síť mezilidských vztahů, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby.“⁷

Životní styl je založen na souhře voleb a možností. Rozhodnutí záleží pouze na samotném jedinci, i když je ovlivňován společenskými normami a skupinovými tlaky.

Ve výzkumu PhDr. Františka Krcha a Hany Drábkové (Současné změny životního stylu a duševní zdraví české mládeže) byly zjištěny u většiny mladistvých poměrně výrazné autoritářské tendence, sklon ke konzervatismu, entnocentrismu a skepse vůči neznámému. Mladiství se cítí poměrně silně determinováni podmínkami a okolnostmi.

Z hlediska volby zdravého životního stylu v aktivitách, výživě a návycích jsou výsledky značně rozporuplné. Na jedné straně byla patrna nápadná až extrémní obava o péči o tělo (mladiství často aktivně sportují, dodržují zdravou výživu), na druhé straně mnoho mladistvých kouří, nadměrně požívají alkohol, nebo užívají psychoaktivní látky (především marihuanu) a dávají přednost vysoce energeticky hodnotným potravinám (hamburgery, chipsy).

⁶ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X. str. 401

⁷ Tamtéž str. 573

V současnosti mladiství často navštěvují různé kluby, diskotéky a večírky, proto se méně často věnují svým zájmům. To má za následek vyšší konzumaci alkoholu, dostupnost návykových látek či častější sexuální zkušenost.

1.3 Současný trend vychovávání dětí a mládeže

„Rodinné vztahy jsou diferencovány podle jednotlivých faktorů, podle různých ukazatelů způsobu rodinné výchovy, včetně rozdílů mezi matčinou a otcovou výchovou, a podle rozdílů mezi chlapci a dívkami. Ukázala se důležitost výchovy obou rodičů a jejich komunikace s dítětem.“⁸

Pro realizaci společných činností jsou důležité příznivé emoční vztahy rodičů a dospívajících. Společná činnost rodičů a dětí je důležitým socializačním a edukačním činitelem.

Jarmila Skálková (1999) uvádí několik stylů rodičovské výchovy. Ideálním stylem je *demokratická výchova*. Která se vyznačuje svobodou, podílem dítěte na rozhodování nebo mírnými zdůvodněnými tresty. Výsledkem této výchovy může být aktivita, otevřenost, tvořivost, zdravé sebevědomí či emoční vyrovnanost dítěte.

K nežádoucím stylům rodičovské výchovy patří *autoritářská rodinná výchova*, kde rodiče uplatňují své názory, vyžadují od dítěte přísnou disciplínu, jejich výchova se projevuje častými kontrolami, vyžadováním úkolů a výkonů. Následkem je například pasivita, agresivita, autoagresivita nebo neuroticismus dítěte. Tyto děti mají většinou pak problémy ve společenském životě.

Zanedbávající výchova se projevuje nezúčastněností a lhostejností rodičů. Rodiče se zaměřují spíše na sebe než na své děti, dítěti pouze zajistí základní potřeby.

⁸ ČÁP, J., BOSCHEK, P., BALCAR, K. Způsob výchovy v rodině a osobnostní faktory HSPQ II. řádu. *Československá psychologie* . 1.1.2007, č. 4. Dostupný z: www.cspych.psu.cas.cz

Výsledkem této výchovy je odmítání sociálních pravidel či vzpurnost dítěte. Tyto děti mají sklon k závislostem, nemají žádné dlouhodobé cíle.

Hlavním znakem *pedocentrické výchovy* je to, že dítě je středem zájmu. Samo si určuje, co chce dělat. Rodiče jsou v roli služebníků. Takovéto dítě má pak problémy se začleněním do kolektivu, je neoblíbené díky tomu, že si ze všech dělá sluhy.

Nejhorším stylem výchovy je *brutální výchova*. Dítě je často fyzicky i psychicky trestáno. Brutální výchova vede k trvalému duševnímu i fyzickému poškození dítěte.

2 Nejčastější delikty, způsobené dětmi a mládeží

2.1 Násilí a šikana

Přestože by současná škola měla směřovat k demokratickým principům ve výchově, měla by vést žáky ke komunikaci a respektu, objevuje se u dětí a mládeže stále častěji jeden z nejvýraznějších sociálně patologických jevů, a to je šikanující chování.

2.1.1 Charakteristika šikanujícího chování

Rozlišujeme dva základní termíny, a to je šikana a teasing. „Za teasing můžeme označit chování, které zdánlivě šikanu připomíná. Jde o nevinné škádlení mezi dětmi.“⁹ Například na druhém stupni základní školy chlapci často provokují děvčata, protože se jim líbí.

⁹ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 109

„Za šikanu můžeme považovat chování, kdy jeden nebo více žáků úmyslně a většinou opakovaně týrá spolužáka nebo spolužáky a používá k tomu agresi nebo manipulaci.“¹⁰

Šikanující chování splňuje tyto podmínky:

1. Vždy jde o převahu síly nad obětí – jedná se o převahu fyzickou, ale i psychickou.
2. Oběť vnímá útok jako nepříjemný.
3. Útok může být dlouhodobý, ale i krátkodobý – šikana je většinou postupně se rozvíjející negativní chování vůči spolužákovi či spolužákům, může to být ale i jednorázový akt.

2.1.2 Vývojová stádia šikany

Šikana může být krátkodobým aktem, ale většinou se vyvíjí po určitých stádiích. Zdeněk Martínek (2009) uvádí tyto stádia:

1. Ostrakismus – Jedná se o první fázi, v které agresori neublíží oběti fyzicky, „pouze“ ji vyčlení ze svého kolektivu, nikdo se s ní nebaví, nikdo jí neodpoví na pozdrav, a když, tak pouze hanlivou poznámkou, z kolektivu je postupně „vytěšňována“.
2. Fyzická agrese a psychická manipulace – Obětí druhé fáze se stává již zmiňovaný ostrakizovaný jedinec. V této fázi začíná bití oběti, kopání, silné slovní urážky, oběť začíná být nucena k úsluhám agresorům. Agresori si často přivlastňují majetek obětí.
3. Vytvoření jádra – Je vyústěním neřešení předchozího stádia ze strany dospělých. Oběť je fyzicky týrána, využívána k posluhám, oběť je nucena platit výkupné za nezmlácení apod.

¹⁰ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 109

4. Vytváření norem – Oběť je stále více tlačena do podřízené úlohy. Psychika jedinců je v tomto stádiu tak zasažena, že i ona se stane na šikaně závislá, přijme svou úlohu jako normální, oběť se již nebrání ubližování.
5. Totalita – Jedná se o konečné a poslední, v podstatě neřešitelné stadium šikanujícího chování – normy jsou jasně nastaveny, v kolektivu vládnu agresori, ostatní je poslouchají na slovo, všichni je brání, včetně oběti. Oběti jsou většinou ve stadiu, kdy dochází k tzv. Stokholmskému syndromu – nedokážou si svůj život bez agresorů představit, vzhlížejí k nim, zcela bezmyšlenkovitě plní ponižující příkazy, popř. si nechají naprosto dobrovolně ubližovat bez známek jakéhokoliv odporu, i ony jsou na šikanujícím chování plně závislé.

2.2 Užívání psychoaktivních látek

Zneužívání psychoaktivních látek a závislosti na těchto látkách představuje značnou zátěž pro jedince i společnost. K tomuto problému se však váže další spektrum zdravotních a sociálních problémů včetně například doprovodné kriminality.

„Za psychoaktivní látku se považuje každá látka, která ovlivňuje psychickou činnost. Některé psychoaktivní látky vyvolávají závislost. Potom hovoříme o látkách návykových. V zásadě se rozlišuje závislost fyzická (somatická) a psychická. Jako fyzická závislost se označuje rozvoj nepříjemných tělesných příznaků (např. třesu, pocení, křečí, průjmu) po vysazení nebo prudkém snížení pravidelné dávky návykové látky. Psychická závislost znamená touhu po opětovném navození příjemných duševních stavů. Fyzická závislost je přítomna několik dnů, nejvýše několik týdnů, psychická závislost přetrvává mnohem déle.“¹¹

¹¹ MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002, 143 s. ISBN 978-80-7367-723-7. str. 46

Důvodů pro užívání psychoaktivních látek je hned několik. Nejčastěji se jedná o povzbuzení, prožívání příjemného stavu jiným způsobem nedosažitelného apod.

V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN – 10) jsou jako psychoaktivní látky označeny právě takové látky, které vyvolávají závislost. Mezinárodní klasifikace nemocí specifikuje psychoaktivní látky, jejichž zneužívání může vést k rozvoji duševních a behaviorálních poruch, v těchto deseti skupinách:

1. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané požíváním alkoholu.
2. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané požíváním opioidů.
3. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané požíváním kanabinoidů.
4. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané užíváním sedativ nebo hypnotik.
5. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané požíváním kokainu.
6. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané užíváním jiných stimulancií (včetně kofeinu).
7. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané užíváním halucinogenů.
8. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané užíváním tabáku.
9. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané užíváním těkavých organických rozpouštědel.
10. Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané požíváním několika látek a požíváním jiných psychoaktivních látek.

Dle Slavomila Fischera a Jiřího Škody (2009) hlavní škodlivé účinky užívání psychoaktivních látek mohou být rozděleny do čtyř kategorií:

- Akutní či krátkodobé stavy - jedná se o intoxikace následující po užití psychoaktivní látky, které můžeme charakterizovat jako přechodné změny ve fyziologických, psychických a behaviorálních funkcích. Tyto změny jsou individuálně podmíněné, neboť tolerance vůči látce, okolnosti jejího požití a specifčnost následků mohou být různé. K aktuální intoxikaci může dojít již při prvním kontaktu s látkou, nejčastěji k ní dochází

u jedinců, kteří mají dlouhodobé problémy spojené s užíváním alkoholu nebo tzv. tvrdých drog.

- Chronická zdravotní poškození. Vznikají dlouhodobějším užíváním psychoaktivních látek. Jedná se např. o jaterní cirhózu rozvinutou vlivem konzumace alkoholu, karcinom plic či rozedmu plic vlivem inhalování cigaretového kouře, AIDS i hepatitidu typu C přenesené prostřednictvím injekčních jehel při intravenózní aplikaci opioidů. Obvykle vznikají v důsledku dlouhodobého užívání látky, s následným poškozením v oblasti somatické nebo psychické, jímž může být např. depresivní epizoda po předchozí opilosti.
- Akutní sociální důsledky, jsou reakcí společnosti na zneužívání psychoaktivních látek. Jedná se například o ukončení či přerušování vztahu s rodinou, přáteli či jinou osobou, vyloučení jedince ze společnosti nebo také zatčení.
- Chronické sociální důsledky se váží na rodinný a profesní život, může dojít až k rozpadu rodiny, nezaměstnanosti, bezdomovectví či kriminalizaci.

2.3 Krádeže

Zcizení cizí věci nelze pokaždé označit za krádež. U dětí se můžeme setkat s příležitostným, ne zcela uvědomělým zcizením nějakého předmětu, který se dítěti zalíbí. V těchto případech se jedná spíše o formu zkratkovitěho jednání.

„O **pravé krádeži** hovoříme tehdy, když dítě či mladistvý odcizí nějaký předmět vědomě a plně si přitom uvědomuje nesprávnost svého chování. Většina krádeží v dětském a mladistvém věku není způsobena psychiatrickým onemocněním, má

na nich převážně podíl prostředí, kde dítě vyrůstá, parta či nevýhodné postavení v kolektivu dětí.¹²

I příslušnost k určité partě může být důvodem pro krádež. Krádež může být podmínkou pro přijetí do party, může se jednat o jakýsi rituál. Pokud se jedná o partu zneužívající psychoaktivní látky, je krádež prostředkem získání financí pro pořízení nějaké psychoaktivní látky.

Pokud se dítě nebo mladiství dopustí krádeže, je namístě podrobné vyšetření. Hlavní je najít příčinu, proč ke krádeži vlastně došlo. Nikdy by nemělo dojít k potrestání mladistvého, aniž by byl znám motiv.

2.4 Prostituce

Prostituce bývá často považována za nejstarší řemeslo světa. Jde o „heterosexuální nebo homosexuální styk pro finanční nebo materiální zisk.“¹³ Prostituce nemá jenom charakter ryze biologický, ale zahrnuje také problémy mravní.

Na světě neexistuje jediná společnost, která by se za uplynulých 2500 let dokázala zbavit prostituce. Nelze ji vymýtit, pouze ji zatlačit do ilegality, a tím ji spojit s nekontrolovaným šířením pohlavních chorob a se zločinem. Většina vyspělých zemí ji dostává pod kontrolu legalizací, čímž vzniká možnost zdravotní a sociální kontroly.

Prostituce v České republice není trestným činem. Ani prostitutka, ani její zákazník, za ni nemůže být trestán. Mohou být pouze trestány za kuplířství (Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., § 189 Kuplířství), příživnictví nebo

¹² MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 152 s. ISBN 978-80-247-2310-5. str. 96

¹³ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X. str. 458

porušování pracovní kázně. Mohou se dostat do konfliktu se zákonem za ohrožování pohlavní nemocí.

„Názory, že prostituci zvyšují takové faktory, jako je bída a nezaměstnanost, neobstojí před statistickými ukazateli. V některých státech hospodářská prosperita a blahobyt naopak vedou k většímu rozšíření prostituce. Ani plná zaměstnanost žen nepomáhá. Ve snaze nalézt sociální příčiny prostituce byly prováděny různé výzkumy. Jisté je, že se toto řemeslo neprovozuje za účelem sexuálního ukojení, nýbrž pouze z důvodů ziskových. Přináší rychlý a snadný výdělek. Některé dívky jsou k tomu téměř donuceny nízkou kvalitací, opožděným duševním vývojem, s kterým by se v zaměstnání neuplatnily. Největší vliv má asi rodinné prostředí, ve kterém tyto ženy a dívky prožily své dětství. Prostitutky většinou pocházejí z neúplných nebo rozvrácených rodin. Často utíkají z domova a nezbývá jim nic jiného než se živit prostitucí. Většina z nich je závislá na drogách. Pro ně je prostituce prostředkem k opatřování peněz na narkotika.“¹⁴

U dětské prostituce není určena horní ani dolní hranice. Liší se ve vztahu k biologické a psychologické zralosti, respektive nezralosti, ale především právnímu vymezení (Trestní zákoník, zákon č. 40/2009 Sb., § 187 Pohlavní zneužití), kde je udáváno rozmezí od 8 do 15 let.

3 Důvody dětí a mladistvých k delikventnímu chování

3.1 Vliv prostředí na vznik poruch chování mladistvých a dětí

Rodina

Rodina je často považována za důležitého aktéra, který svým selháváním dětem umožňuje delikventní chování. V posledních letech klesá sňatečnost, klesá

¹⁴ CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 208 s. ISBN 80-7178-739-6. str. 55

porodnost, zvyšuje se věk, v němž lidé vstupují do prvního manželství, stoupá počet rodin, v nichž je jen jeden rodič, velikost rodiny se zmenšuje, roste počet lidí, kteří spolu mají dítě bez sňatku, stoupá počet lidí, kteří spolu žijí, aniž mají dítě, trvale stoupá i počet rozvodů, klesá i počet lidí, kteří se po rozvodu znovu žení nebo vdávají.

V evropské společnosti se ženy emancipují, vstupují ve velké míře na trh práce, tudíž se mění jejich hlavní role hospodyně a vychovatelky dětí. Navíc mohou o svém těhotenství rozhodovat samy díky antikoncepci.

Vrozeným základem pevné vazby v rodině je tzv. vazbové chování. Jde o chování, „jímž se projevuje vazba mezi matkou a dítětem, později mezi blízkými lidmi.“¹⁵ Nejmocnější instinkt novorozence je hledání ochrany u nejbližšího dospělého. Pokud rodič nedokáže přiměřeně reagovat na dětskou potřebu bezpečí, dítě si pak nevytvoří základní důvěru k dospělému. Svou neuspokojenou potřebu vazby zdůrazňuje emočními projevy, nebo ji naopak potlačuje a stylizuje se do postavy nezávislého jedince.

Mladiství, který nedodrží společenské normy a dopouští se delikventního chování, byl pravděpodobně rodiči špatně trénován ve smyslu vnitřní disciplíny. Je potvrzeno, že v rodinách delikventně se chovajících adolescentů se rodiče méně starají o vytvoření zábrán v asociálním chování nebo dítě trestají nepřiměřeně, buď příliš tvrdě anebo naopak vůbec.

„Dohled (monitoring) je další parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte. Míří se jím míra rodičovské informovanosti o tom, co dítě dělá ve volném čase, s jakými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není doma, kdy se vrací domů, v jakém stavu atp. Ukazatelé kvantifikující rodičovský dohled mají ve většině longitudinálních studií vztah k predelikventnímu nebo delikventnímu chování. Čím hůře rodiče monitorují své dítě, tím je větší pravděpodobnost, že se

¹⁵ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X. str. 216

dítě dopustí trestného činu, že se trestného činu dopustí v časném věku, že jej bude opakovat a že půjde o závažný trestný čin.“¹⁶

Rizikovým faktorem pro mladistvého nebo dítě je zcela určitě nepřítomnost otce nebo matky. V rodině delikventně se chovajících mladistvých chybí nejčastěji otec. Chlapec pak postrádá vzor a děvčeti chybí model mužského chování. Chlapec i dívka postrádají hlavně oporu a druhou autoritu.

Dalším rizikovým faktorem je rodič, který se sám chová delikventně, nadměrně pije alkohol, nebo užívá drogy, je často nezaměstnaný. Zvyšuje tak pravděpodobnost, že dítě bude porušovat sociální normy a meze zákona.

Nejcennějším vkladem rodičů do svých dětí již není majetek nebo peníze, ani společenská privilegia, ale vzdělání.

Škola

Nástupem do školy každé dítě ztrácí postavení, které do té doby mělo v rodině. Nastávají změny, kdy se musí přizpůsobit novému životnímu rytmu. Děti si velmi brzy začínají vytvářet ve třídě svou vlastní subkulturu. Mají specifickou řeč, zvyklosti či rituály.

Ve třídě často vznikají i různé podskupiny, které jsou motivovány společnými zájmy nebo činnostmi. V některých případech mohou být tyto podskupiny zárodkem nežádoucích neboli asociálních part. Jejich vzniku převážně napomáhá neangažovanost učitele. Nezájem či agresivita učitele můžou být živnou půdou pro šikanu ve třídě. Například, když učitel svým chováním označí některého žáka za nedostačivého, pak i ostatní děti cítí oprávnění k beztrestnému napadání.

„Pro vývoj dítěte tedy může být kritická schopnost učitele zvládat neklid, nekázeň a nezájem dětí takovým způsobem, aby nebyl poškozován dobrý vztah k učiteli

¹⁶ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2. str. 44

ani jejich sebehodnocení. Komunikování s dětmi, které je ze strany dospělého soustředěné jen na obsah (jenž má nejčastěji podobu kritiky), nemůže přispívat k pocitu kompetence a vnitřní pohody dítěte.¹⁷

Dle Karnsové (1995) postojе podkopávající představu dětí o tom, že jejich chování má za každých okolností jasné hranice, a že udržování těchto hranic se řídí pravidly fair play:

- přehlížení zcela zjevných přestupků,
- nejasná pravidla týkající se žádoucího chování dětí,
- nekonzistentní uplatňování disciplíny,
- degradace a dehtání žáků v procesu jejich trestání,
- nemožnost odčinit přestupek,
- neobjektivní rozhodování učitelů a ředitele,
- obviňování rodičů za něco, co rodiče nezpůsobili.

Skupiny a subkultury

Dospívající si svou osobní identitu vytváří během dospívání v průběhu dramatických střetů s rodiči, případně s jinými dospělými. Hlavním prostředkem hledání vlastního „já“ má být vrstevnická skupina, která je v době dospívání nejvýznamnější referenční skupinou, do které mladistvý patří, identifikuje se s ní, ztotožňuje se s jejími normami, a která silně ovlivňuje jeho prožívání i chování.

Brzké uvolňování rodinných vazeb v nefunkčních rodinách a oslabování sociálních vazeb mladistvých, vede k tomu, že si vrstevnické skupiny mladých lidí vytvářejí svoje vlastní ideologie, které mohou být živnou půdou delikventního chování.

Svou příslušnost k dané subkultuře či ideologii mladí demonstrují zejména změnou zevnějšku, například změnou účesu nebo oděvu, specifickým jazykem,

¹⁷ KARNSOVÁ, M. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. Praha: Portál, 1995, 34 s. ISBN 80-7178-032-4

uctíváním jistých symbolů, žánrem hudby, hudební skupiny atd. Ideologie subkultury se obvykle inspiruje minulostí.

K rizikovým subkulturám patří zejména drogová subkultura. Mladí lidé, kteří jsou součástí takovéto subkultury, se často dopouštějí delikventního chování. Nejčastěji se dopouští krádeží nebo chování, které ohrožuje ostatní lidské životy.

Další nežádoucí subkulturou je subkultura rasistická. Tato skupina má nejbližší k násilí, má však velmi propracovanou ideologii. Nejznámější rasistickou subkulturou je hnutí skinheads, které pochází z Anglie.

Pseudonáboženská subkultura neboli satanisté, jsou u nás zatím méně početní a zatím nebyl zaznamenán případ ublížení na zdraví či zabití.

3.2 Masmédia

Na socializaci dnešních dětí a mládeže ve vyspělých zemích se podílí i masmédia, převážně televize, internet či počítačové hry. Díky těmto masmédiím významně klesl zájem dětí a mladistvých o přírodu, četbu knih, novin nebo časopisů, o návštěvy různých kulturních akcí jako jsou například divadelní hry a výstavy.

Podle Matouška a Kroftové (1998) negativními jevy, které přináší masmédia, jsou například:

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický, morální a sociální vývoj.

„Jestliže se dospívající nadměrně věnují počítačům, může dojít k **zaostávání**

v **jiných oblastech** života. To se může týkat školy i celé velké oblasti sociálních dovedností. K nim patří schopnost se vcítit do druhých lidí, umět nacházet kompromis, spolupracovat, porozumět mezilidským vztahům, umět pracovat s vlastními pocity atd. Lze samozřejmě namítnout, že **komunikovat** se dá i přes internet. To je jistě pravda, jedná se ovšem o formu komunikace, která nemůže nahradit všechny ostatní. Navíc nelze použít ve styku s druhými lidmi logiku počítačového programu nebo chování hrdiny agresivní počítačové hry.¹⁸

S nežádoucími modely chování a nežádoucími vzory se lze převážně setkat na Internetu a při počítačových hrách. Násilí v televizním vysílání přispívá k růstu kriminality. V počítačových hrách mladistvý hráč rozdává rány pěstí i nožem, střílí a působí výbuchy. Zde je riziko, že si hráč bude chtít vyzkoušet tyto aktivity i v reálném světě.

Internet mladistvým nabízí i hazardní hry. Hazardní hry mohou, zvláště u dětí a dospívajících, vést k duševní nemoci, která má blízko k závislosti a která se nazývá patologické hráčství.

Při prevenci těchto negativních účinků masmédií nelze spoléhat ani na školy. V současné době se na celém světě začíná s využíváním médií ke svému prospěchu.

3.3 Dědičnost

Prakticky celé lidské chování je geneticky zakotveno, a to především všechny osobnostní vlastnosti jedinců, většina lidských postojů, ale i naše zájmy.

Dle Matouška a Kroftové (1998) systematické studium dědičnosti delikvence, které má význam až doposud, začíná až ve 20. století *Goddardovým*

¹⁸ NEŠPOR, K. *Příručka pro život ve 21. století* [online]. c2004 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>.

genealogickým zkoumáním amerických rodin, v kterých se objevilo delikventní chování. Tato studia začala vliv dědičných faktorů na delikventní chování potvrzovat.

V empirickém výzkumu zkoumání genetických determinantů delikvence není až tak populární. Důvodem může být to, že uznání genetických vlivů ospravedlňuje beznaděj v pokusech o nápravu delikventně se chovajícího jedince. Mnohdy ospravedlňuje použití tvrdých opatření, případně i trestu smrti.

„Delikvence je chování. Chování je podmíněno velice komplexně. Dědičnost je jedním z mnoha faktorů, které na ně mají vliv. Genetická dispozice může být odpovědná např. za sníženou sebekontrolu či za hyperaktivitu. Tyto vlohy však samy o sobě nevedou k vytvoření delikventní party, která vyloupí obchod. Genetická vloha jen zvyšuje pravděpodobnost, že na chování budou mít vliv další činitelé, bez nichž by se delikventní jednání neuskutečnilo. Genetická vloha snižuje, resp. zvyšuje práh pro působení vlivů prostředí.“¹⁹

Existují dvě klasické metody pro studia dědičnosti delikventního chování. První metodou je studium dvojčat, a to jednovaječných i dvojvaječných, kterou se zabýval Gordon Trasler. Výsledky těchto studií ukazují:

- shoda v delikventním chování je dvakrát až třikrát větší mezi jednovaječnými dvojčaty než mezi dvojvaječnými,
- čím jemnější je rozlišení závažnosti kriminality, tím je menší rozdíl mezi jednovaječnými a dvojvaječnými dvojčaty,
- čím podobněji byla dvojčata vychovávána, tím menší je rozdíl mezi jednovaječnými a dvojvaječnými dvojčaty v delikventním chování,
- jednovaječná dvojčata jsou častěji zavírána do vězení než dvojvaječná dvojčata.

¹⁹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2. str. 23

Druhou metodou studia dědičnosti delikventního chování jsou adopční studie. Tzn. studie u dětí, které byly krátce po narození adoptovány náhradními rodiči. „S. A. Mednick se spolupracovníky provedli v 80. letech rozsáhlý výzkum, ve kterém zjišťovali u všech dánských dětí, adoptovaných v letech 1924–1947, kolikrát byly odsouzeny pro trestný čin a srovnávali tento stav s počtem odsouzení adoptivních a biologických rodičů. Ukázalo se, že adoptování dítěte rodinou s vysokým společenským a ekonomickým postavením oslabuje projevy dědičné dispozice delikventního chování než u dětí, které byly adoptovány chudými rodinami s nízkým společenským postavením.“²⁰

3.4 Jiné příčiny delikventního chování

3.4.1 Syndrom hyperaktivity

„Trvalý neklid a velké kolísání pozornosti jsou nejnápadnějšími znaky dětské poruchy, která byla po druhé světové válce u nás nazývána *lehkou dětskou encefalopatií* (LDE) a později byl pro ni přejat anglosaský titul *minimální mozková dysfunkce* (MMD). Nejnověji se odborníci kloní k označování tohoto souboru příznaků jako *syndromu hyperaktivity*. K dalším symptomům tohoto syndromu patří změny nálad, impulzivita chování a nápadná neobratnost. Nedostatek koordinace a zábran je patrný nejen v pohybové aktivitě těchto dětí, ale i v řeči – děti bývají charakterizovány jako neposedné a neustále mluvící.

Syndrom hyperaktivity postihuje nejméně 5 %, podle některých pramenů až 10-15 % dětí, mnohokrát častěji chlapce než děvčata.“²¹

²⁰ VEVEŘA, J., UHROVÁ, T. Násilné chování a možnosti jejího ovlivňování. *Psychiatrie pro praxi*. 2002, č. 5. Dostupný z:

http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2137&magazine_id=2

²¹ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2. str. 27

Školní výsledky těchto dětí často neodpovídají jejich intelektové kapacitě, učitelé tyto děti hodnotí jako podprůměrné, i když mnohdy v psychologických testech dosahují výborných výsledků. Těmto dětem dělají menší problémy úkoly slovní, naopak neverbální úkoly jsou pro ně problém.

Znaky dětí postižených hyperaktivitou:

- mnohem více úrazů než jiné děti,
- častá nemoc, především alergie,
- poruchy čtení a psaní,
- funkční potíže řeči – zejména zadržávání,
- časté noční pomočování,
- neurotické poruchy a poruchy chování,
- menší oblíbenost ve skupině vrstevníků,
- snížené sebehodnocení.

Při dlouhodobém sledování hyperaktivních dětí zjistíme, že jejich potíže nemizí v období dospívání, jak tvrdila starší medicína, psychologie a pedagogika. Tyto děti mají v dospívání větší potíže v adaptaci ve společnosti než ostatní děti. Tento syndrom je spojován s takovými znaky chování adolescenta, jako jsou impulzivita, agresivita, záchvaty vzteku či snížené sebehodnocení.

3.4.2 Vrozené osobnostní dispozice

Mezi nejčtenější vrozenou osobnostní dispozici patří psychopatie, která je charakterizována jako „označení pro nevyváženou, neharmonickou osobnost, u níž některé rysy jsou příliš zdůrazněny a jiné potlačeny; porucha ztěžuje zařazení postiženého do společnosti; projevuje se mimořádně pestrou škálou

projevů od povahových odchylek neškodného podivínství až k násilnému antisociálnímu chování.²²

Hlavním kritériem při diagnostikování psychopatie je od dětství neustále se projevující nerovnováha ve skladbě osobnostních vlastností. Některé jsou nápadně vyvinuté, případně některé nápadně chybí. Nositel této poruchy má kvůli ní opakované konflikty v sociálním prostředí. Okolí ho považuje přinejmenším za podivína.

Mezi další druhy osobnostních poruch, které mohou zapříčiňovat delikventní chování, patří: disociální porucha osobnosti, emočně nestabilní porucha osobnosti, smíšená porucha osobnosti (patologické hráčství, zakládání požárů a kradení).

3.4.3 Pohlaví

Konstitučním faktorem je i příslušnost k pohlaví jedince. Podle statistik se muži dopouštějí trestních činů častěji než ženy, a to mnohonásobně. Je tomu tak ve všech společnostech, ve všech dobách, nezávisle na příslušnosti k etnické skupině i nezávisle na typu trestné činnosti.

Vyšší míra mužské kriminality je dána vrozeně vyšší agresivitou, která je ovlivňována mužským pohlavním hormonem testosteronem.

²² HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000, 776 s. ISBN 80-7178-303-X. str. 486

4 Péče o mladistvé delikventy

4.1 Způsoby intervence v České republice

4.1.1 Diagnostický ústav

Dle aktuálních informací *Rejstříku škol a školských zařízení* existuje v České republice 14 diagnostických ústavů pro děti a mládež. Tyto ústavy se nachází v Praze, Brně, Plzni, Ostravě, Olomouci, Českých Budějovicích, Liberci, Hradci Králové, Bohumíně a Dobřichovicích. V Praze se nachází speciální diagnostický ústav pro cizince.

„Pobyt v diagnostickém ústavu může být buď *nařízený soudem*, nebo *dobrovolný*. Dobrovolný pobyt předpokládá trojstrannou dohodu mezi vedoucím ústavu, rodiči (zákonnými zástupci) svěřence a svěřencem samým. Dobrovolné pobyty jsou využívány málo; naprostá většina svěřenců přichází do ústavu na nedobrovolný pobyt nařízený soudem.“²³

Většina dětí a mládeže v diagnostickém ústavu má vzdělání jen na úrovni druhého stupně základní školy, někteří mají začatý, ale nedokončený učební obor. Většina svěřenců diagnostických ústavů je romského původu. Mládež se střední školou nebo vyšší odbornou školou se v diagnostických ústavech neobjevují.

Při vstupu do diagnostického ústavu se klienta ujímá sociální pracovnice, která ověří, zda má s sebou všechny potřebné doklady. Poté následuje rozhovor s psychologem, který založí jeho dekurs, který slouží k podrobnému zaznamenávání o průběhu klientova pobytu. Jako první záznam zapíše psycholog souhrn úvodních poznatků z pohovoru se svěřencem. Zde je psycholog převážně

²³ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 1998, 160 s. ISBN 80-7178-226-2

zaměřený na situaci bezprostředně předcházející přijetí svěřence do ústavu. Dalším úkolem psychologa je snaha odhadnout, jak se bude klient v ústavu adaptovat. Vedení průběžných záznamů o chování svěřence pak přebírají vychovatelé.

Většina klientů je přibližně po dvouměsíčním pobytu v diagnostickém ústavu přeřazena do výchovného ústavu. Jen zlomek svěřenců se vrací z diagnostického ústavu tam, odkud přišli. Prakticky jsou to jen ti, kteří byli v ústavu umístěni na přání rodičů či dětského domova.

4.1.2 Výchovný ústav

Dle aktuálních informací *Rejstříku škol a školských zařízení* existuje v České republice 33 výchovných ústavů pro děti a mládež. Soukromý výchovný ústav můžeme nalézt v Jiřicích u Miroslavi a výchovný ústav pro cizince nalezneme v Praze.

Děti a mladiství jsou umisťováni do výchovného ústavu na základě rozhodnutí soudu, který jim nařídil ústavní výchovu, nebo po dohodě s rodiči.

„Výchovný ústav je školské zařízení zabezpečující výkon ústavní a ochranné výchovy. Zřizovatelem výchovného ústavu je MŠMT ČR. Základním cílem a posláním výchovného ústavu je, na základě speciálně - pedagogických přístupů a metod, vytvářet optimální podmínky pro náhradní výchovnou péči dítěte, v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělávání. Je kladen důraz na úspěšné a aktivní zařazení dítěte do praktického života po ukončení pobytu v zařízení.“²⁴

Klienti jsou rozděleni do výchovných skupin, které převážně odpovídají jejich zařazení do vzdělávacího programu. Nově se zavádějí samostatné skupiny

²⁴ *Současnost výchovných ústavů* [online]. c2008 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.vychovnyustavoboriste.cz/index2.htm>

svěřenců, kteří bydlí mimo ústav, dochází do zařízení na výuku a stravu. Už nejsou pod dohledem ze strany pracovníků zařízení.

4.1.3 Vězení

Dle aktuálních statistik *Vězeňské služby* v České republice existuje 36 věznic, z toho 10 vazebních a dva detenční ústavy. Obviněných mladistvých, kteří jsou ve výkonu vazby, je celkem 50 mladistvých mužů. Odsouzených mladistvých, kteří jsou ve výkonu trestu, je 9 žen a 138 mužů.

Vězení je instituce s přísným řízením a je relativně velmi uzavřená před okolním světem.

Pro mladistvého je umístění ve vězení drastická změna, která může vyvolat psychickou poruchu. Uvěznění má samozřejmě větší vliv na dospívajícího než na dospělého jedince. Mladistvý ve vězení přijde o některé vlivy, které potřebuje ke svému dozrání. Na druhé straně ho některé vlivy ve vězení naopak deformují. Vězení neplní až tak resocializační funkci, ale spíše desocializační funkci, kdy dochází k odtažení či úniku z interpersonálních vztahů.

4.2 Sankce pro děti a mladistvé delikventy

Oblast delikvence dětí a mládeže upravuje v českém právním řádu několik norem. Tou nejobecnější je zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů. Speciálními zákony jsou zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů.

„Pokud k delikventnímu nebo projevům sociálně-patologického chování dojde, je nutné vyzoomět kurátora pro děti a mládež na příslušném úřadě, který má v rámci zákona oprávnění učinit potřebné kroky k tomu, aby na základě dohody se

zákonnými zástupci a za pomoci výchovných opatření, došlo k nápravě, skutek se neopakoval, případně aby ve spolupráci se soudci, Probační a mediační službou a složkami činnými v trestním řízení bylo neoprávněné jednání dětí a mládeže potrestáno.²⁵

5 Prevence proti vzniku delikventního chování

Zásadním prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. Preventivně mohou působit i nevládní organizace. Dalším prostředkem prevence může být sociální politika státu ovlivňující systém vzdělávání, zaměstnanost, stabilitu rodiny, fungování policejního a soudního aparátu.

Dalším diskutujícím prostředkem sociální prevence je působení trestního práva a speciálně trestu odnětí svobody. Podle Kazimíra Večerky (1997) by pachatele mohla teoreticky odstrašovat: výše trestu, rychlost trestu (krátkost doby, za jakou na pachatele trest dopadne) a neodvratnost trestu čili míra pravděpodobnosti, že po spáchání trestného činu trest pachatele postihne.

Večerka uvádí, že cílovou skupinou preventivních opatření mohou být:

- hyperaktivní děti,
- děti selhávající ve škole,
- děti s poruchami chování,
- děti zneužívané a týrané v rodinách,
- děti z dysfunkčních rodin,
- děti z čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality,
- děti z rodin žijících pod hranicí životního minima,

²⁵ *Delikvence a sociálně patologické jevy u dětí a mládeže* [online]. c2008 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: http://socialnipec.praha.eu/jnp/cz/rodina/socialne_pravni_ochrana/delikvence_a_socialne_patologicke_jevy/index.html

- děti z rodin, v nichž chybí otec,
- děti s predelikventním chováním,
- populace všech rodičů v komunitě,
- populace všech občanů státu aj.

Volba cílové skupiny udává optimální preventivní strategii, nejvhodnější prostředí pro ni a okruh osob.

5.1 Prevence v rodině

Většina programů pro děti se orientuje nejenom na jejich intelektuální vývoj a vzdělávací perspektivu, ale zaměřují se také na poskytování poradenských a terapeutických služeb rodičům rizikových dětí. Část z nich poskytuje své služby specificky podle potřeb jednotlivých rodin. Tyto programy poskytují různá denní centra pro sociálně slabé, střediska pro sociální učení či škola, do které děti z těchto rodin dochází.

V dalších programech může být společným cílem naučit rodiče rozlišování situací, kdy má problém dítě a kdy sám rodič, nebo omezit neuvážené zkratkovité jednání rodičů, posílit rodičovskou schopnost vnímat potíže dítěte a jejich zdroje apod.

Cílem programů, určených problémovým rodinám, je například:

- zlepšit připravenost dětí na docházku do školy, zvýšit motivaci mládeže pro vzdělávání a zlepšit výsledky ve škole,
- zlepšit rodičovské dovednosti, omezit fyzické trestání dětí, zintenzivnit kontakt mezi dětmi a rodiči, zvýšit sebedůvěru rodičů,
- podpořit rodiče v jejich vzdělávání a v jejich motivaci pro práci, snížit nezaměstnanost živitelů rodiny,
- podpořit rodiny v hledání dobrého bytu,

- pomoci rodinám řešit problémy související s abúzem alkoholu a jiných drog, s psychickými poruchami a s jinými zdravotními problémy,
- zlepšit vazby rodiny k místu bydliště.

„Výzkum některých projektů posilujících rodičovské dovednosti již ukázal, že jsou schopny snížit výskyt agresivního a asociálního chování dětí, a několik dlouhodobých studií prokázalo preventivní vliv takových projektů na delikventní projevy dospívajících dětí.“²⁶

5.2 Prevence ve škole

Obecně je škola považována za místo, kde se děti učí znalostem, případně si osvojují postupy umožňující racionálně řešit dané problémy v jednotlivých předmětech. Škola by však měla učit mnohem více. S tím, jak slábne vliv tradiční socializační instituce na děti, tedy rodiny, by ji škola mohla nahradit právě v posilování těch postojů a dovedností, které jsou předpokladem prosociální, nekriminální dráhy mladistvého. Školy mohou ovlivňovat nejen své žáky, ale i rodiče.

Cílem školních programů prevence kriminality je snaha minimalizovat predelikventní a delikventní chování dětí a mládeže jednak na půdě školy, jednak snaha poučit děti o případných následcích jejich kriminálního chování mimo školu a konečně příprava dětí na setkání s kriminalitou ostatních lidí a pokusit se je poučit, jak v daném případě jednat.

„Preventivní vliv však mohou mít i výukové programy, které se výslovně nezabývají kriminalitou. Děti se mohou přímo ve škole učit *sociálním dovednostem*. Mohou si osvojit, jak se slušně o něco žádá, jak se dá neagresivně odvrátit agresivní jednání někoho jiného, jak se dá odmítnout něco, co se nemá

²⁶ VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, 1997, 159 s. ISBN 80-85821-48-6. str. 30

dělat či přijímat, jak se dá odložit bezprostřední uspokojení ve prospěch většího uspokojení v budoucnu atp.²⁷

Peer programs neboli *vzdělávání vrstevníků* je založeno na snaze naučit nejvlivnější žáky ve škole například nenásilnému řešení konfliktů. Pak budou tito žáci sloužit ostatním jako vzor při případných kritických situacích ve třídě. Tyto programy se nejdříve uplatňovaly jako prevence drogových závislostí (u nás je například podporuje K. Nešpor).

V našem prostředí tyto zaváděné programy často naráží na předsudky a odpor. Nejistí jsou převážně učitelé, inspektoři a školní úřady, kteří po většinu své kariéry zažívali administrativně-direktivní přístup v řízení škol.

5.3 Prevence v jiných institucích

V České republice je hlavním orgánem prevence *Republikový výbor pro prevenci kriminality* zřízený v roce 1993. Jeho zasedání se účastní zástupci všech zainteresovaných ministerstev a zástupci Mezirezortní protidrogové komise. Výboru předsedá ministr vnitra. Tento výbor disponuje státními prostředky na podporu preventivních programů na místní úrovni.

Ministerstvo vnitra České republiky spravuje speciální *odbor prevence kriminality*, který poskytuje podporu a prostředky obecním zastupitelstvům a státním i nestátním organizacím.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky se zabývá primární prevencí na školách podle *Programu sociální prevence a prevence kriminality*.

Sekundární prevencí, zaměřenou na ohrožené mladé lidi, jejich rodiny a skupiny mládeže, se zabývá Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR.

²⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998, 336 s. ISBN 80-7178-226-2. str. 269

Na obvodních či okresních úřadech se nachází specializovaná oddělení sociální prevence, jež jsou řízena oddělením sociální prevence Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Ministerstvo zavádí funkci sociálního asistenta a také školí její budoucí vykonavatele. Sociální asistent se specializuje na terénní sociální práci s dětmi a mládeží ohroženým sociálním selháním.

6 Praktická část – kvantitativní výzkum realizovaný metodou dotazníkového šetření na vybraných středních školách v Pardubicích

6.1 Úkoly výzkumného šetření

V rámci praktické části jsem provedla dotazníkové šetření mezi osmdesáti náhodně vybranými studenty Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy v Pardubicích.

Výzkumný problém

Jaká je zkušenost náhodně vybraných pardubických studentů s delikventním chováním?

Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumu je zjistit, jakou mají studenti Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy zkušenost s delikventním chováním, následně pak zjistit možné příčiny k tomuto chování u těchto náhodně vybraných studentů.

6.2 Charakteristika souboru respondentů

Soubor respondentů se skládá z osmdesáti náhodně vybraných studentů z Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy. Děvčat je v tomto souboru 47 a chlapců 33. Věkové rozmezí je 15 až 19 let.

Gymnázium Mozartova je státní všeobecné čtyřleté gymnázium. Všechny předměty slouží k všestranné přípravě zejména na vysokoškolské studium.

Labská hotelová škola nabízí obsah vzdělávání, který je uspořádán tak, aby poskytl žákům odbornou přípravu zaměřenou na důkladné osvojení základů

gastronomie, techniky služeb v oblasti stravování, ubytování a cestovního ruchu, zaměřenou na pevný poznatkový základ ekonomických disciplin a obchodně podnikatelských činností v hotelovém průmyslu. Mimořádný význam pro vzdělávání má praxe žáků. Tato škola poskytuje několik oborů: Hotelnictví a turismus, Hotelnictví a cestovní ruch, Veřejnosprávní činnost, Cukrář – výroba, Cukrář, Kuchař – číšník pro pohostinství, Kuchař – číšník, Podnikání. Jde o soukromou školu.

Obě dvě školy se nachází na sídlišti Polabiny v Pardubicích. Školy jsem si vybrala díky dostupnosti vůči mému bydlišti a také proto, že školy i studenty, kteří tyto dvě školy navštěvují, znám.

6.3 Předvýzkum

Před samotným výzkumem jsem provedla předvýzkum. Pro tento předvýzkum jsem si vybrala 5 náhodných osob z mého okolí, které jsem požádala o vyplnění mého dotazníku.

Předvýzkum mi sloužil k získání odpovědí na tyto otázky: *Rozuměly zkoumané osoby pokynům, které jsem jim dala v mém dotazníku? Rozuměly zkoumané osoby otázkám v mém dotazníku tak, jako jim rozumím já? Jsou vybrané osoby ochotny zúčastnit se výzkumu a vyplnit můj dotazník? Dají se získané materiály správně vyhodnotit?*

Na všechny tyto otázky jsem si po skončení předvýzkumu mohla odpovědět kladně, tudíž jsem mohla začít se samotným výzkumem.

6.4 Stanovení hypotéz

1. Studenti, jejichž rodiče jsou rozvedení, mají větší zkušenost s drogou, než studenti, kterým se rodiče nerozvedli.

Děti, jejichž rodiče se rozvedli, trpí často rozpadem rodiny. Tudiž mohou užívat drogu, aby zapomněli na své strasti. Dalším důvodem může být, že tyto děti nejsou pod dohledem obou rodičů, tudíž matka či otec nemusí mít přehled o tom, co dělá dítě ve svém volném čase. Také se rodiče mohou předhánět o to, kdo dá dítěti větší kapesné, tudíž dítě disponuje větší finanční částkou a může si za ni koupit i nějakou drogu.

2. Studenti mají větší zkušenost s drogami než studentky.

Podle mého názoru mají chlapci větší zkušenost s drogami než dívky. Důvodem mohou být rozdílné charakterové vlastnosti, chlapci jsou většinou odvážnější, nerozvážní a vyhledávají vzrušení více než dívky.

3. Studenti, jejichž rodiče mají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase, chodí méně „za školu“, než studenti, jejichž rodiče nemají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase.

Myslím si, že studenti, jejichž rodiče je kontrolují a mají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase, si nedovolí chodit „za školu“ a zanedbávat vyučování. Kontrola a přehled rodičů je jistě i určitou formou prevence proti vzniku delikventního chování.

4. Studenti Labské hotelové školy mají větší zkušenost s drogami, než studenti Gymnázia Mozartova.

Dle mého názoru studenti Labské hotelové školy mají díky svým učebním oborům vřelejší vztah k alkoholu. Pohybují se v rámci svých praxí v restauracích, barech a podobně. Zde by mohli přijít do styku i s jinou psychoaktivní látkou než je alkohol. Díky svým placeným praxím disponují i s většími částkami peněz než jiní vrstevníci, tudíž si mohou drogu koupit sami.

6.5 Realizace výzkumu

Zvolila jsem metodu kvantitativního šetření pomocí dotazníků. Dotazník obsahuje převážně uzavřené otázky, ale i pár otevřených otázek.

Dotazník – „je to způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí. Dotazník je nejfrekventovanější metodou zjišťování údajů. Tato frekventovanost je často dána lehkou konstrukcí dotazníku. Dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů.“²⁸

Dotazníky vyplňovali studenti Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy v Pardubicích. Výzkum probíhal v tomto roce v lednu. Požádala jsem mé známé a přátelé, kteří navštěvují tyto školy jako studenti, aby mi pomohli s oslovením jejich spolužáků. Studenti nevyplňovali dotazníky na půdě školy, ale pomocí internetu (portál www.spoluzaci.cz). Od studentů z Gymnázia Mozartova jsem získala 43 dotazníků, z Labské hotelové školy 41 dotazníků. Pro výzkum jsem použila 40 dotazníků z každé školy.

Studenty jsem ujistila, že dotazník je zcela anonymní, tudíž se nemusí obávat, že jejich odpovědi uvidí rodiče nebo učitelé. Žádala jsem je tedy o upřímnost.

²⁸ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6. str. 99

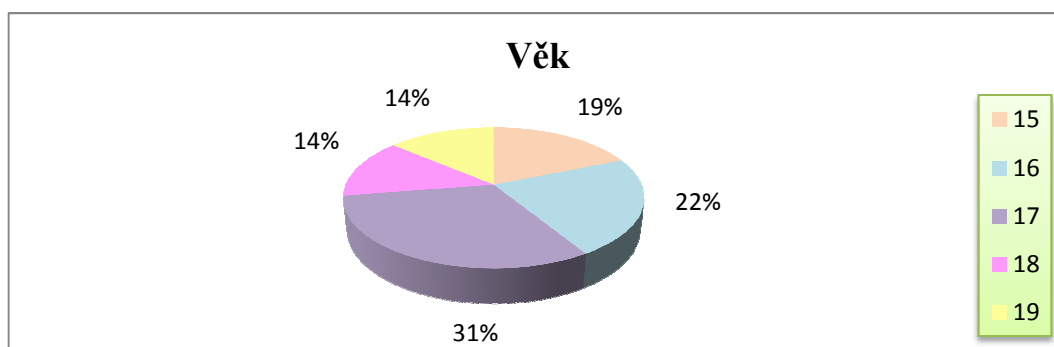
6.6 Vyhodnocení výzkumu a interpretace dat

6.6.1 Charakteristika respondentů

Pohlaví

Dotazníkové šetření proběhlo mezi 80 studenty: 47 dívek, 33 chlapců.

Věk – graf č. 1

Průměrný věk: 16,8 let

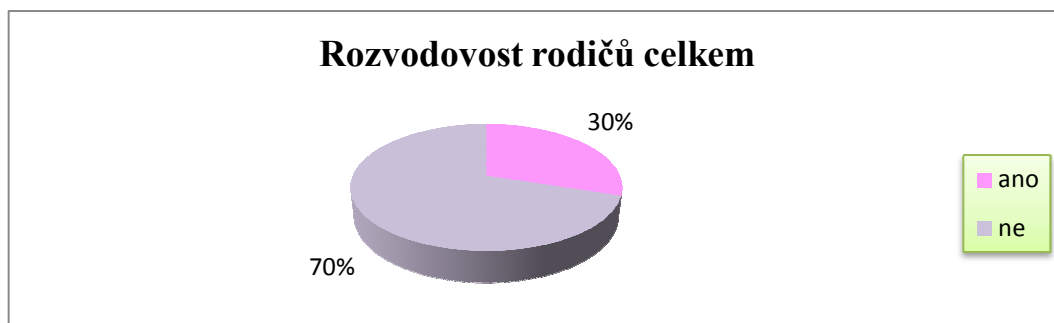
Škola

Dotazníkové šetření proběhlo mezi 40 studenty Gymnázia Mozartova a 40 studenty Labské hotelové školy.

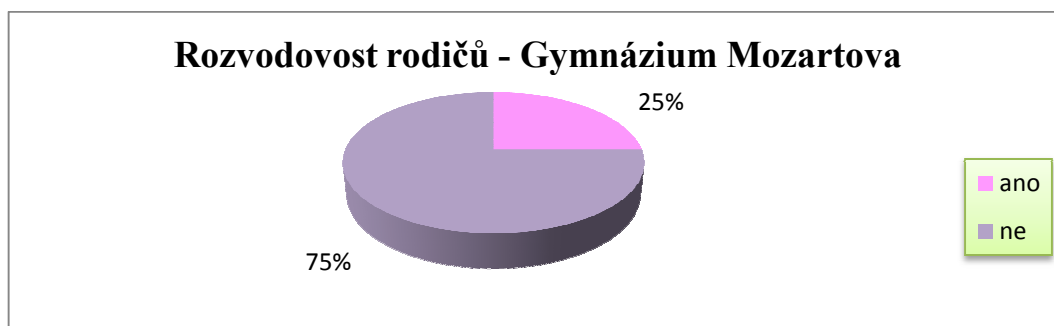
6.6.2 Vyhodnocení otázek

1. Jsou tvoji rodiče rozvedení?

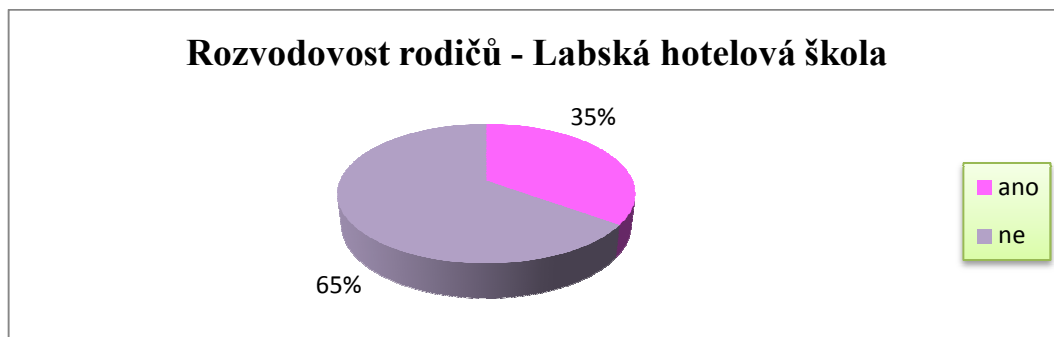
Rozvodovost rodičů - celkem: graf č. 2

Rozvodovost rodičů - Gymnázium Mozartova: graf č. 3

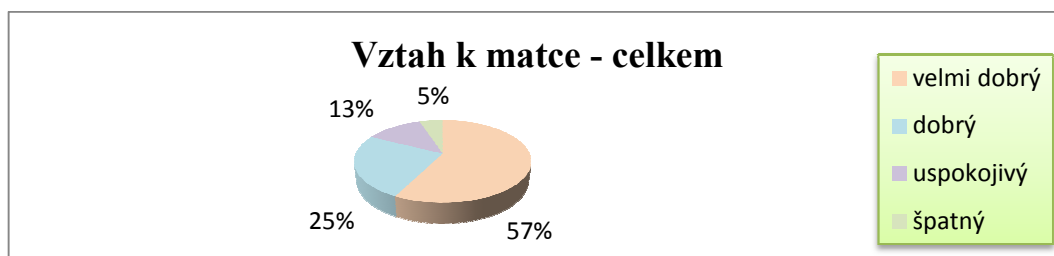

Rozvodovost rodičů - Labská hotelová škola: graf č. 4

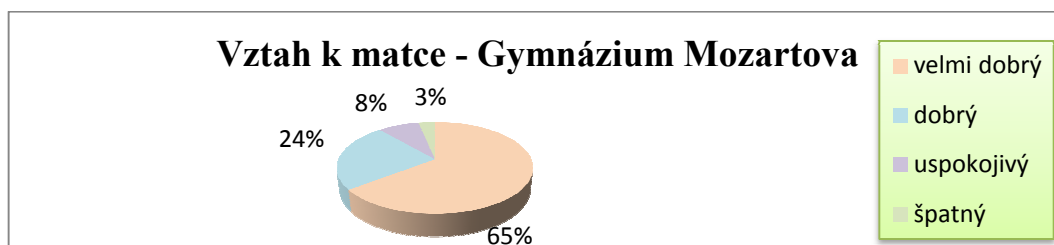

2. Vztah k matce

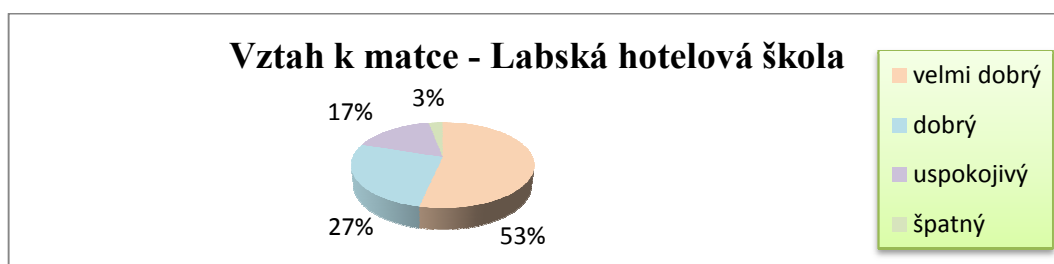
Vztah k matce – celkem: graf č. 5

Vztah k matce – Gymnázium Mozartova: graf č. 6

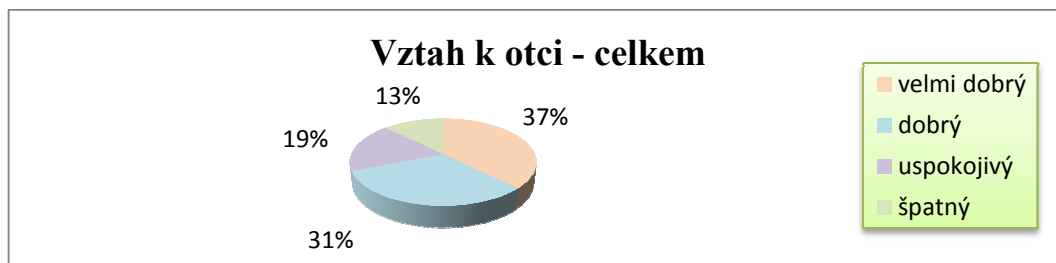
Vztah k matce – Labská hotelová škola: graf č. 7

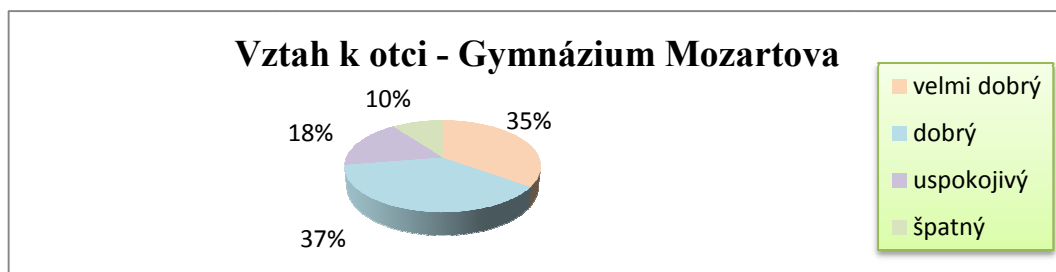
Z těchto grafů můžeme vyčíst, že studenti mají většinou dobrý až velmi dobrý vztah s matkou. Je to dáno jistě tím, že matka je pro dítě tou nejdůležitější osobou, která je i prvním vzorem a opěrným bodem. Poskytuje dítěti bezpečí.

3. Vztah k otci

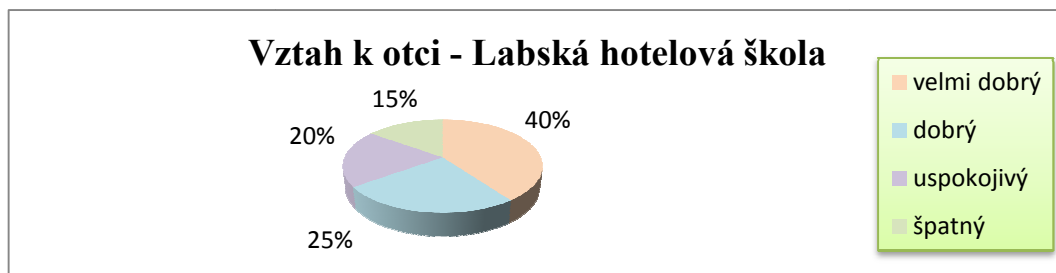
Vztah k otci – celkem: graf č. 8

Vztah k otci – Gymnázium Mozartova: graf č. 9

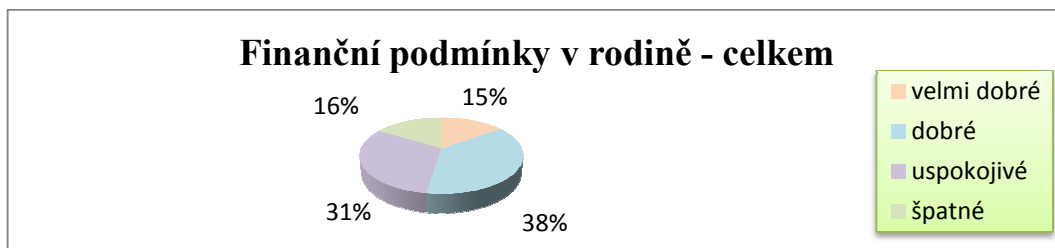
Vztah k otci – Labská hotelová škola: graf č. 10

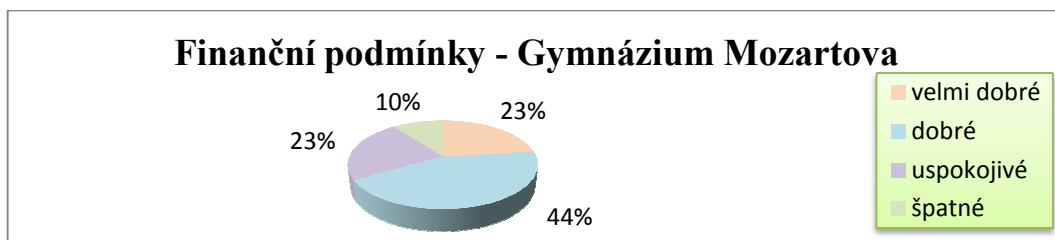
Z těchto tří grafů vidíme, že je zde značné procento studentů, kteří mají špatný vztah s otcem. Důvodem může být to, že otec je často považován za představitele kázně a autority. Někteří otcové si kázeň vynucují tvrdými výchovnými zásahy.

4. Finanční podmínky v rodině

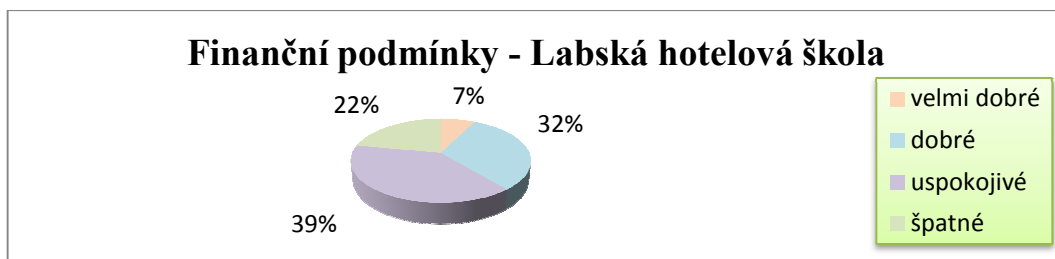
Finanční podmínky – celkem: graf č. 11

Finanční podmínky – Gymnázium Mozartova: graf č. 12

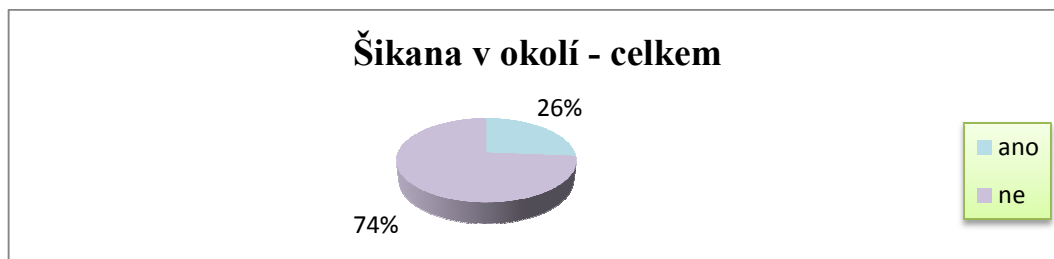
Finanční podmínky – Labská hotelová škola: graf č. 13

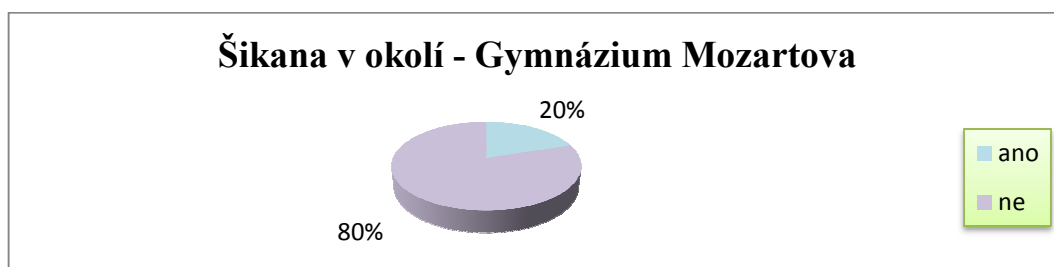
Zde vidíme, že většina studentů považuje finanční podmínky rodiny za dobré. I z dobrých finančních podmínek nám mohou plynout volnočasové aktivity mládeže. Skoro každé dítě vlastní mobilní telefon či počítač, tudíž tráví mnoho času u počítačových hrách nebo na internetu. Následkem vyššího kapesné může být i časté navštěvování barů a diskoték.

5. Setkal/a ses někdy ve svém okolí se šikanou?

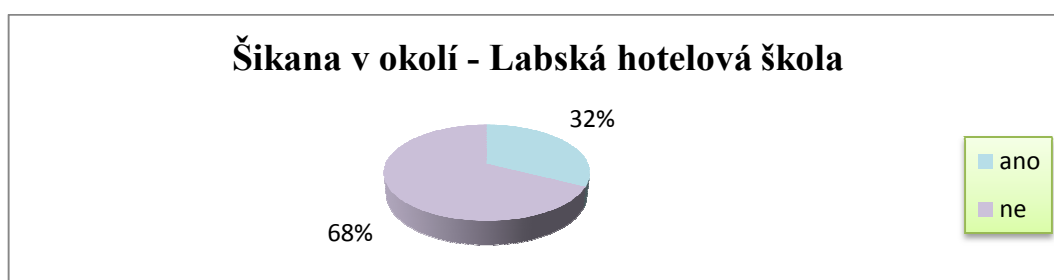
Šikana v okolí – celkem: graf č. 14

Šikana v okolí – Gymnázium Mozartova: graf č. 15

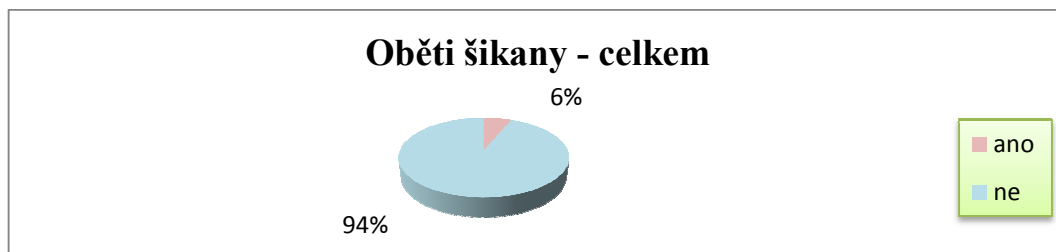

Šikana v okolí – Labská hotelová škola: graf č. 16

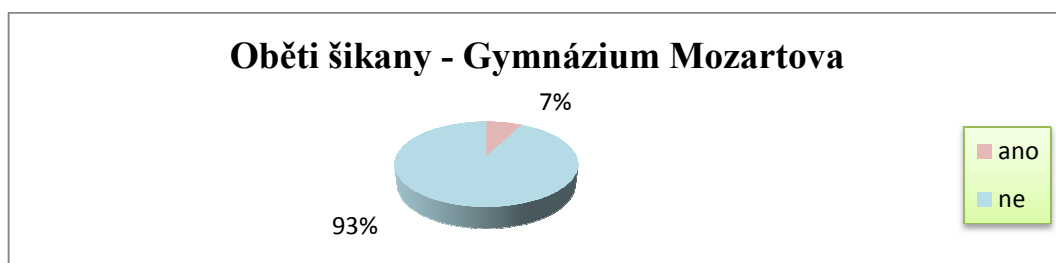

6. *Stal/a ses někdy obětí šikany?*

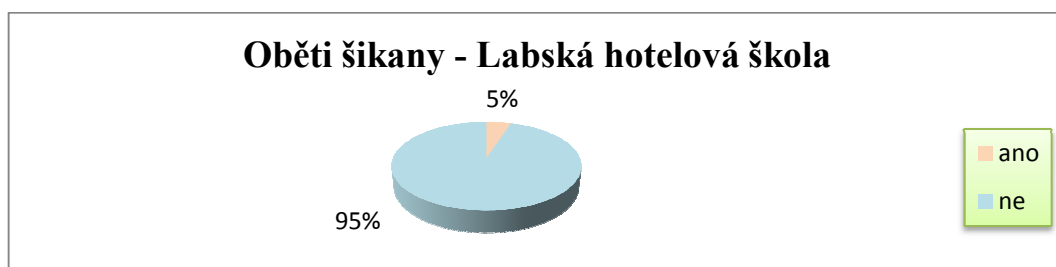
Oběti šikany – celkem: graf č. 17

Oběti šikany – Gymnázium Mozartova: graf č. 18

Oběti šikany – Labská hotelová škola: graf č. 19

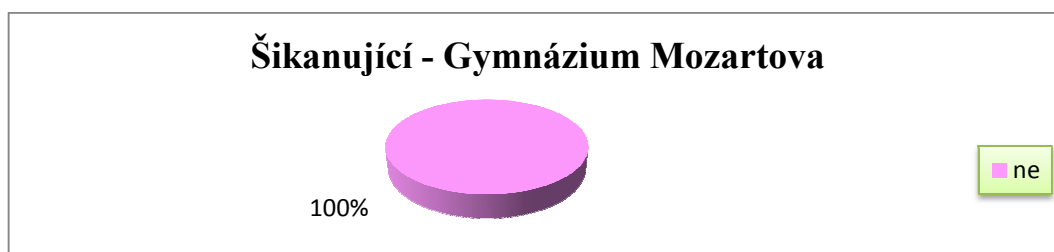

7. Dostal/a ses někdy do role šikanujícího?

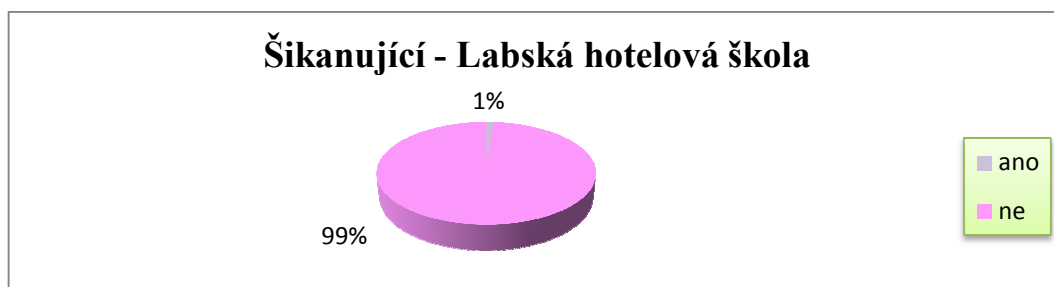
Šikanující – celkem: graf č. 20

Šikanující – Gymnázium Mozartova: graf č. 21

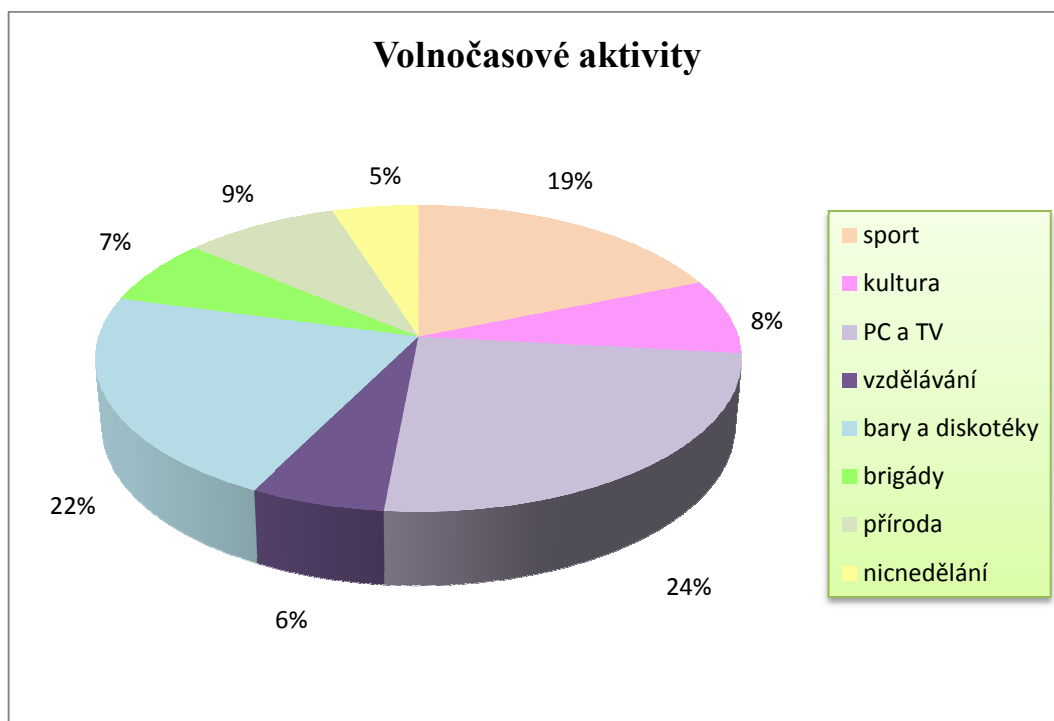
Šikanující – Labská hotelová škola: graf č. 22

Šikana ve škole pro nás není novinkou, je patrně stejně stará jako škola sama. Avšak v současnosti dochází k nárůstu počtu případů šikany, což nám ukazuje 5. otázka, tedy 74 % studentů se již setkala ve svém okolí se šikanou. Narůstá nejen počet případů šikany, ale i brutalita či rafinovanost. Naopak klesá věk aktérů šikanování.

8. Jak trávíš volný čas? (napiš mi, prosím, pár vět)

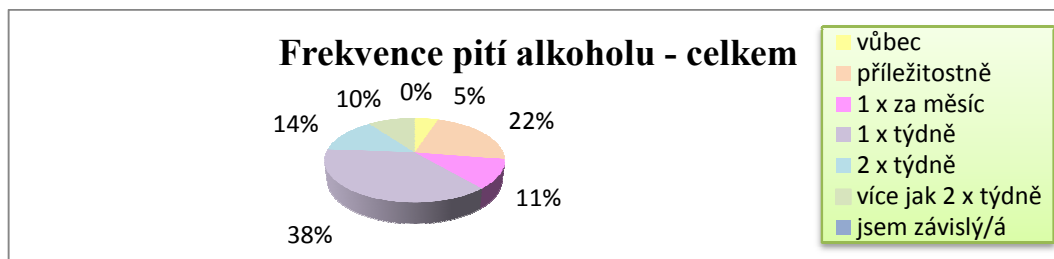
Volnočasové aktivity – celkem: graf č. 23

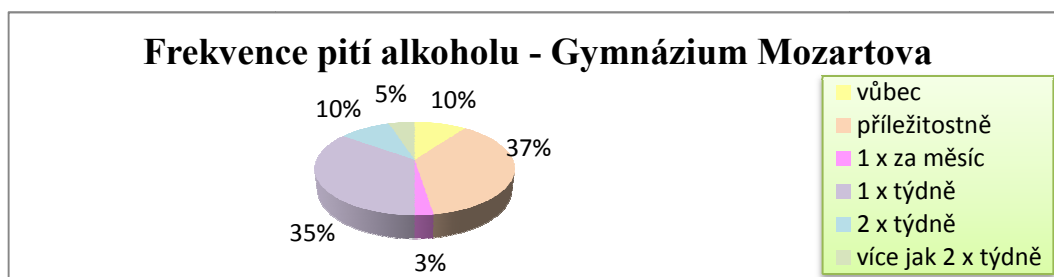
Tato otázka je otevřená. Z grafu je možné vyčíst procentuální zastoupení aktivit, jež mi respondenti uvedli. Uvedené volnočasové aktivity jsou poměrně rozmanité. Časté vysedávání u počítače a televize nese mnoha rizik. Jde například o snadný přístup k nevhodným informacím či pořadům. S vysedáváním u počítače je spojen například omezený pohyb nebo poškození zraku. Další oblíbenou volnočasovou aktivitou je navštěvování barů a diskoték. S tím může být spojeno užívání alkoholu či drog, sexuální zkušenost nebo různé výtržnosti pod vlivem látky.

9. Jak často piješ alkohol?

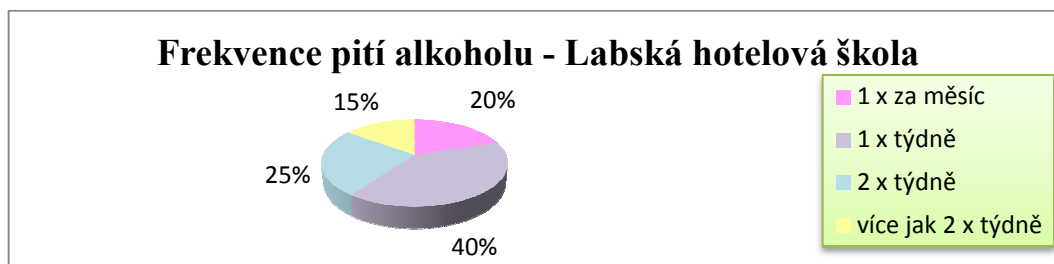
Frekvence pití alkoholu – celkem: graf č. 24

Frekvence pití alkoholu – Gymnázium Mozartova: graf č. 25

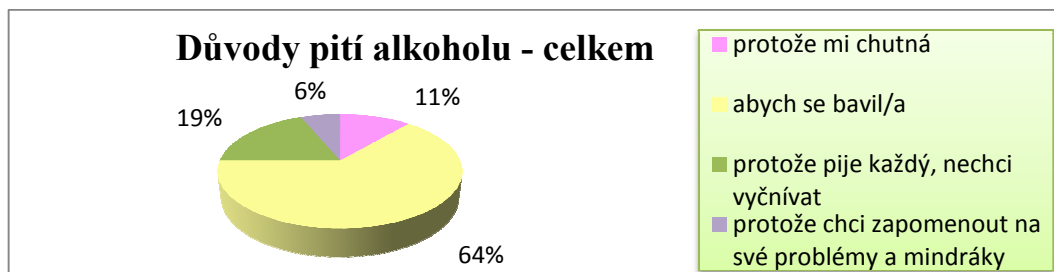
Frekvence pití alkoholu – Labská hotelová škola: graf č. 26

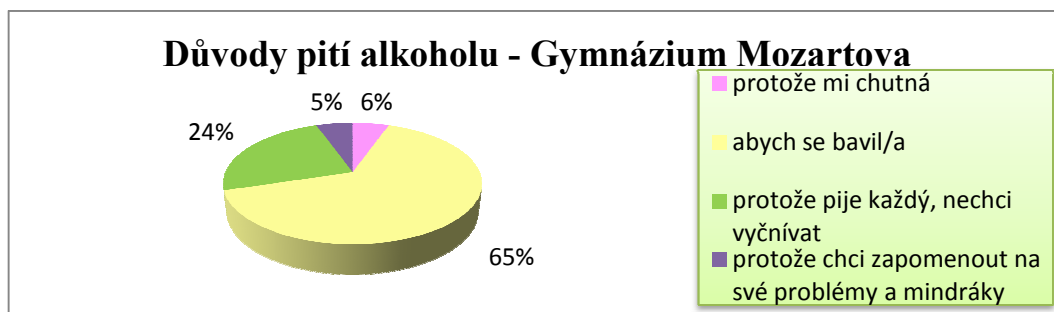
Četnější pití alkoholu u studentů Labské hotelové školy můžeme přičítat oborům, které studují, jež jsou spjaty s gastronomií nebo hotelnictvím. Tudíž mohou mít kladnější vztah k alkoholu než studenti z Gymnázia Mozartova.

10. Proč piješ alkohol?

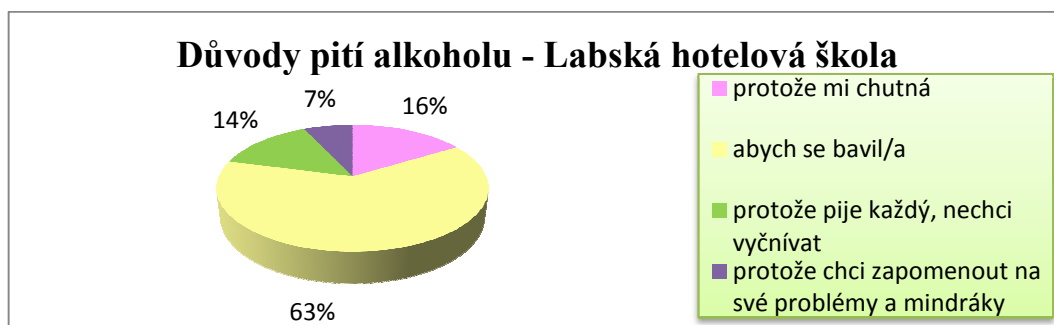
Důvody pití alkoholu – celkem: graf č. 27

Důvody pití alkoholu – Gymnázium Mozartova: graf č. 28

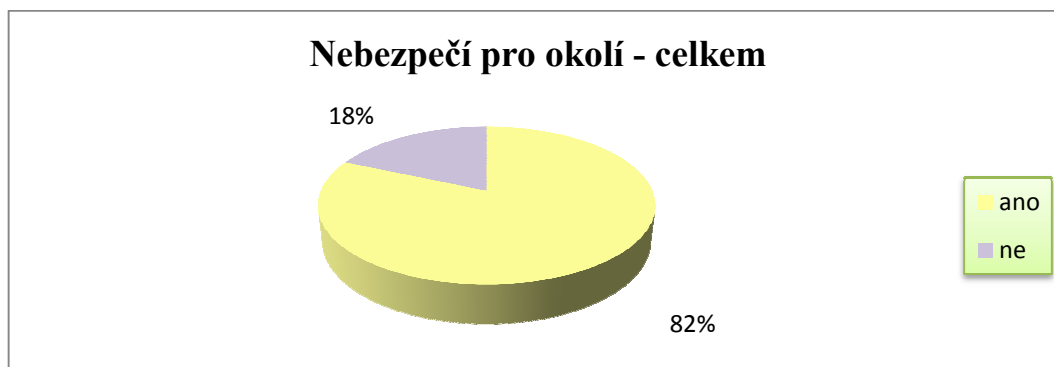
Důvody pití alkoholu – Labská hotelová škola: graf č. 29

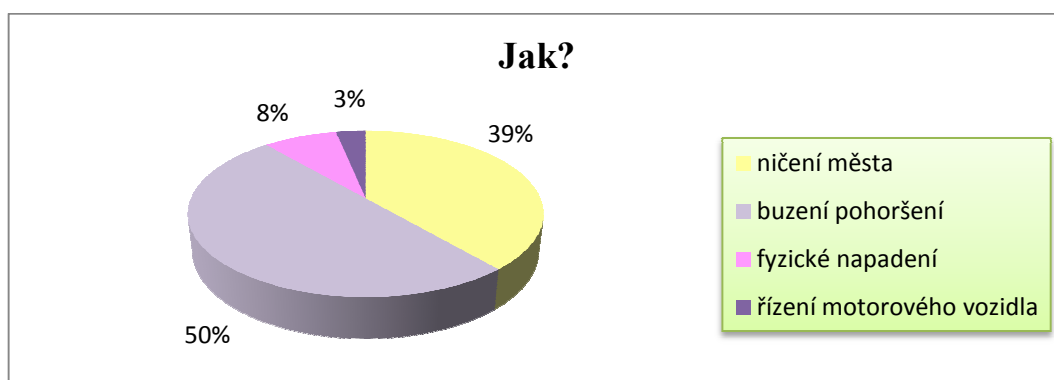
Z těchto výsledků vidíme, že nejčastěji studenti pijí alkohol proto, aby se bavili. Alkoholem odbourávají zábrany, stydliví si alkoholem dodávají kuráž.

11. Byl/a si někdy v opilosti nebezpečný/á svému okolí (pohoršení, výtržnosti, fyzické potyčky, přepadání, vloupání, řízení motorového vozidla)?

Nebezpečí pro okolí – celkem: graf č. 31

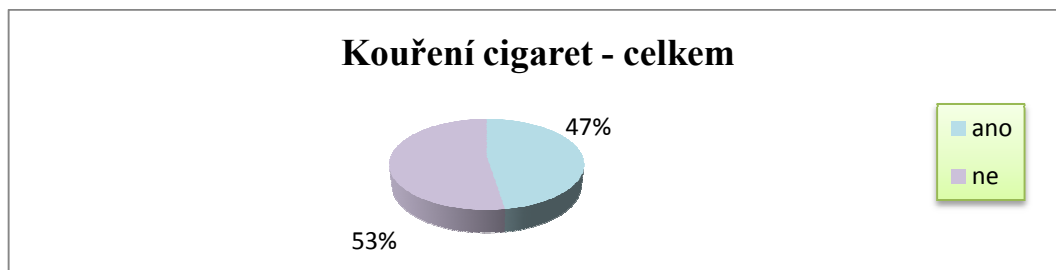
Jak? – graf č. 32

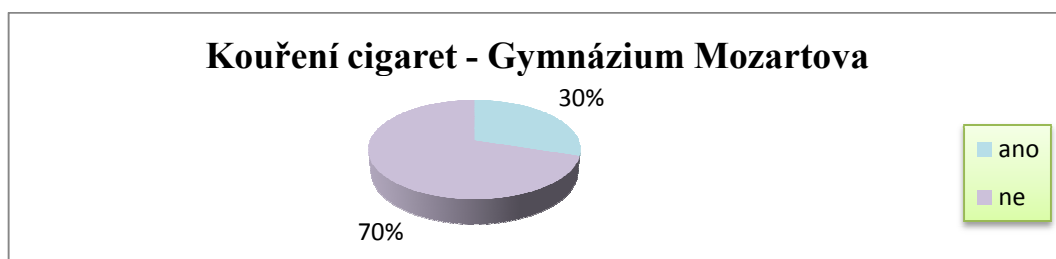
V opilosti se každý z nás chová i tak, jak bychom se za střízlivého stavu vůbec nechovali. Pod vlivem alkoholu se necháme lehce strhnout davem, kdy děláme něco, co dělají ostatní, napodobujeme je. Což je velmi časté u ničení města. Graf č. 32 ukazuje, že 39 % studentů někdy ničilo město a to jakoukoliv formou. Studenti nejčastěji budí pohoršení pro své okolí (50 %), kdy jsou například hluční, sprostí, nezvládají chůzi, zvrací na nevhodných místech nebo se někde povalují.

12. Kouříš cigarety?

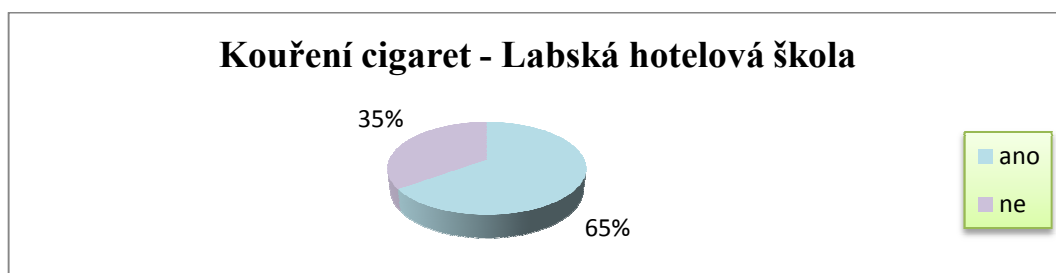
Kouření cigaret – celkem: graf č. 33

Kouření cigaret – Gymnázium Mozartova: graf č. 34

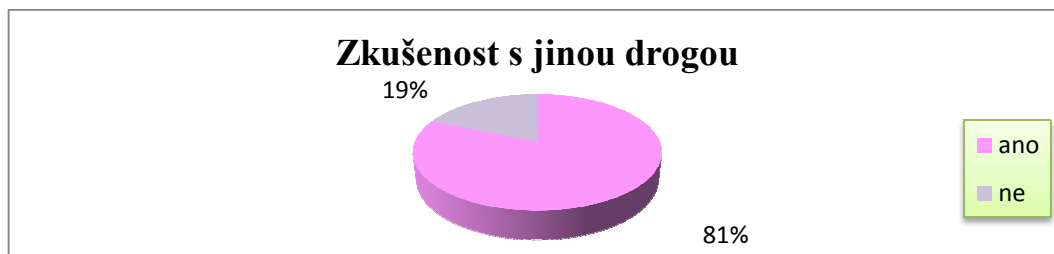
Kouření cigaret – Labská hotelová škola: graf č. 35

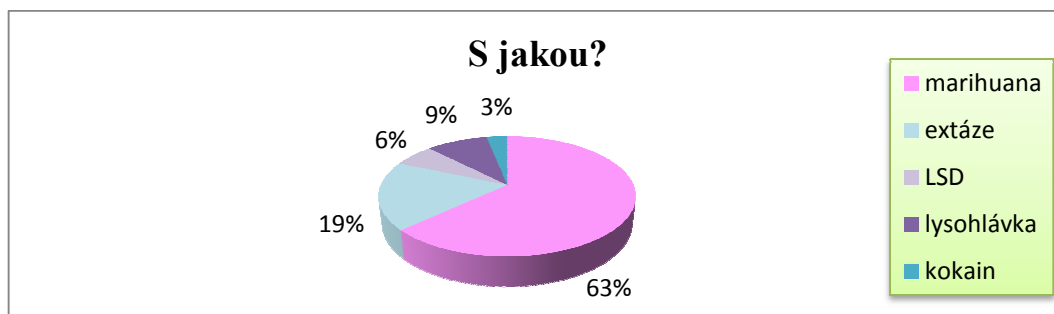
Z těchto grafů můžeme vyčíst, že kouří hlavně studenti z Labské hotelové školy, což může být způsobeno praxí, kterou absolvují v restauracích či barech, kde je kouření časté. Díky placené praxi disponují finančními prostředky, tudíž si mohou cigarety sami koupit.

13. Máš zkušenost s jinou psychoaktivní látkou (drogou)?

Zkušenost s jinou psychoaktivní látkou – celkem: graf č. 36

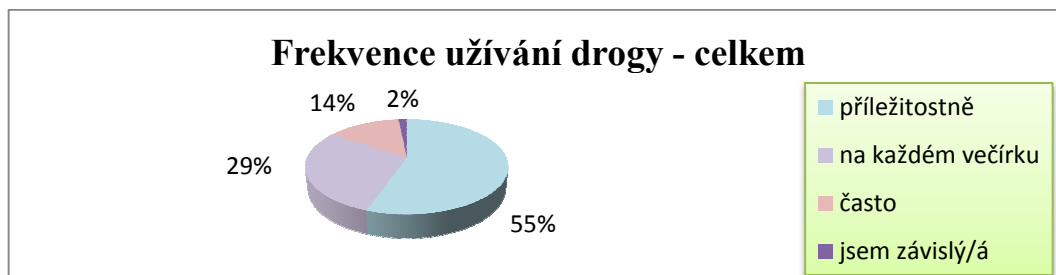
S jakou? – graf č. 37

Zkušenost s drogou má poměrně vysoké procento studentů, tj. 81 %. Příčinou toho může být již zmíněné nejčastější volnočasové aktivity mládeže, kdy 24 % studentů uvedlo PC a TV a 22 % studentů uvedlo navštěvování barů a diskoték. Droga je totiž často nabízená na různých večírcích a na Internetu je na některých portálech či blocích propagována, nejčastěji se můžeme setkat s propagací marihuany.

14. Jak často tuto psychoaktivní látku požíváš?

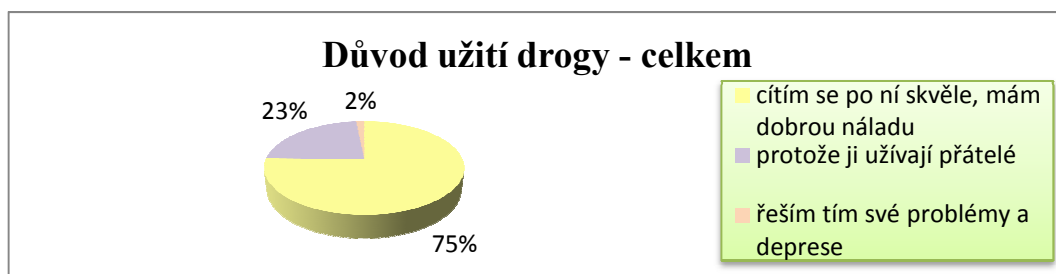
Frekvence užívání drogy – celkem: graf č. 38

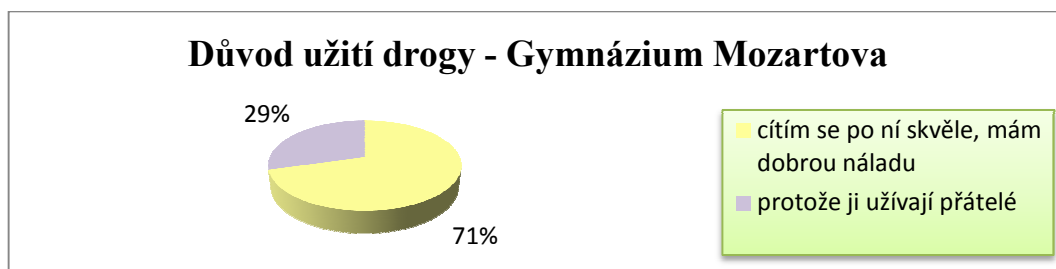
Na droze jsou závislá 2 % studentů a to konkrétně na marihuaně. U marihuany vzniká pouze návykovost psychická.

15. Proč tuto psychoaktivní látku užíváš?

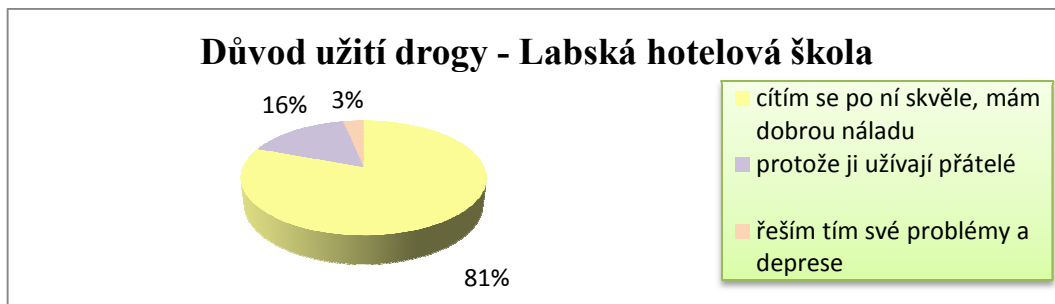
Důvod užití drogy – celkem: graf č. 39

Důvod užití drogy – Gymnázium Mozartova: graf č. 40

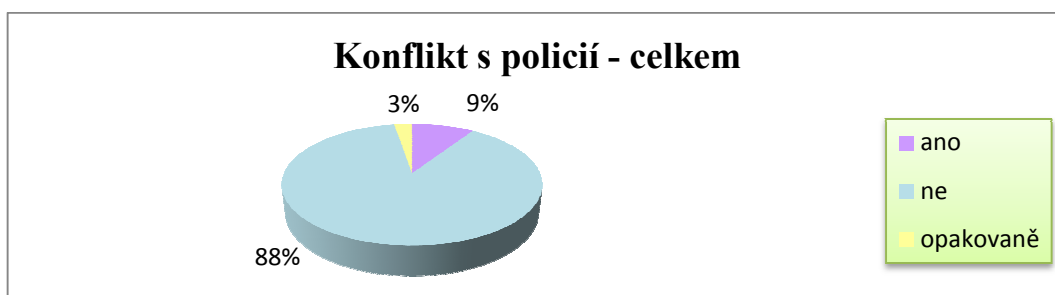
Důvod užití drogy – Labská hotelová škola: graf č. 41

Většina studentů (75 %) užívá drogu, protože se po ní cítí skvěle a působí jim dobrou náladu. Droga většinou přináší pocity radosti, volnosti a bezstarostnosti. 16 % studentů se nechává ovlivňovat přáteli, bojí se například, že by nezapadli do kolektivu. Zbylé 3 % studentů tím řeší své problémy a deprese.

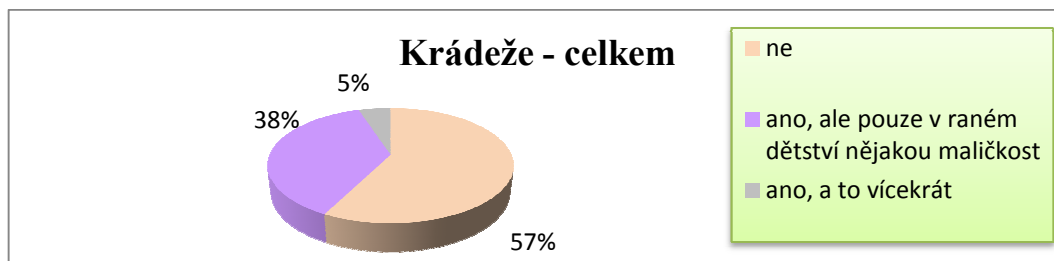
16. Dostal/a ses někdy do konfliktu s policií, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu či drogy?

Konflikt s policií – celkem: graf č. 42

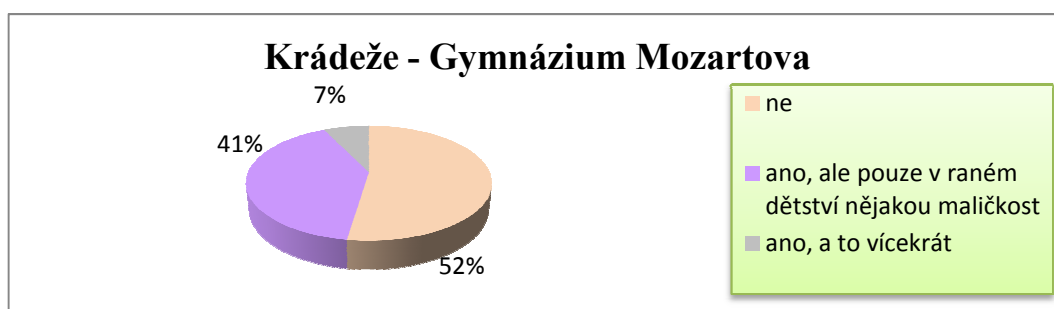

17. Ukradl/a si někdy něco?

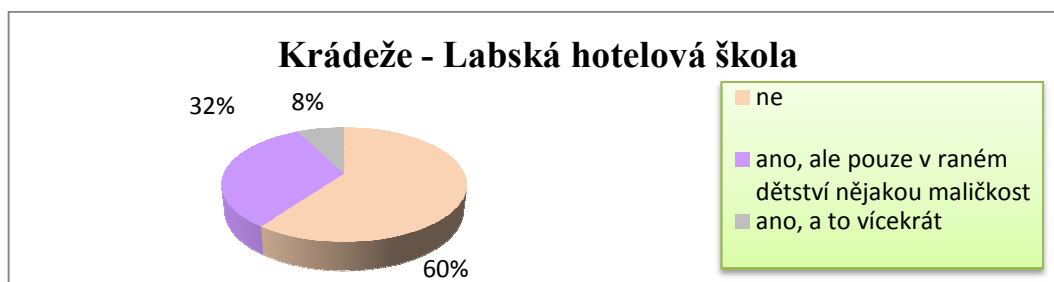
Krádeže – celkem: graf č. 43

Krádeže – Gymnázium Mozartova: graf č. 44

Krádeže – Labská hotelová škola: graf č. 45

5 % studentů opakovaně něco ukradlo. Studenti z Labské hotelové školy mají vyšší procento, tj. 8 %, u odpovědi – ano, a to vícekrát. Vliv na to mohou mít horší finanční podmínky v rodině (viz. graf č. 13).

18. *Vzal/a sis někdy bez dovolení peníze od rodičů nebo ostatních členů rodiny?*

Braní peněz bez dovolení – celkem: graf č. 46

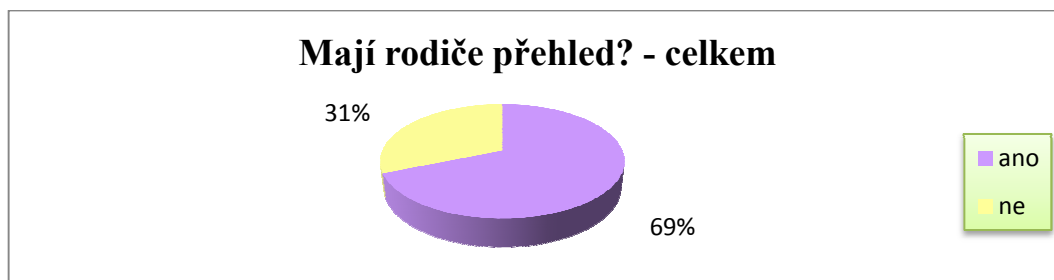
19. *Poskytl/a si někdy sexuální službu za finanční odměnu?*

Sexuální služba za odměnu – celkem: graf č. 47

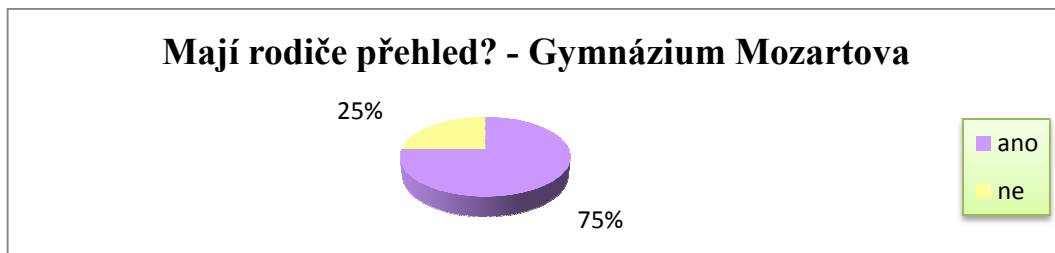

20. *Mají rodiče přehled o tom, co děláš ve svém volném čase?*

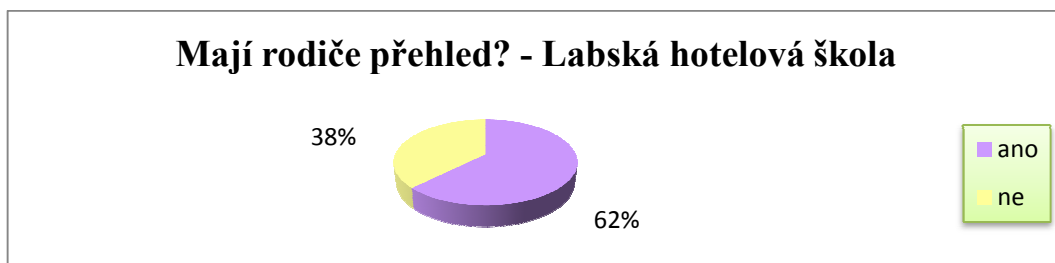
Přehled rodičů o tom, co dělají jejich děti – celkem: graf č. 48

Přehled rodičů o tom, co dělají jejich děti – Gymnázium Mozartova: graf č. 49

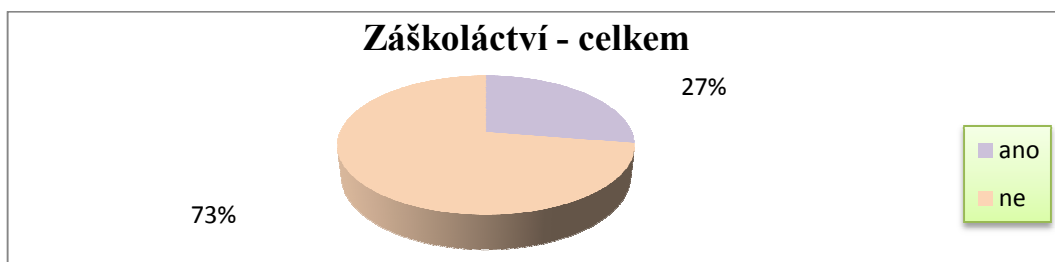

Přehled rodičů o tom, co dělají jejich děti – Labská hotelová škola: graf č. 50

21. Chodíš někdy „za školu“?

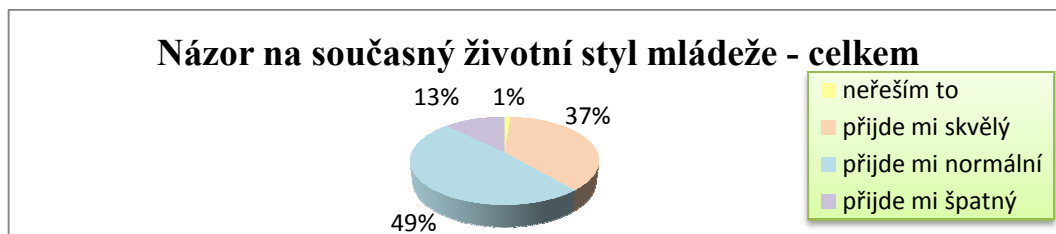
Záškoláctví – celkem: graf č. 51

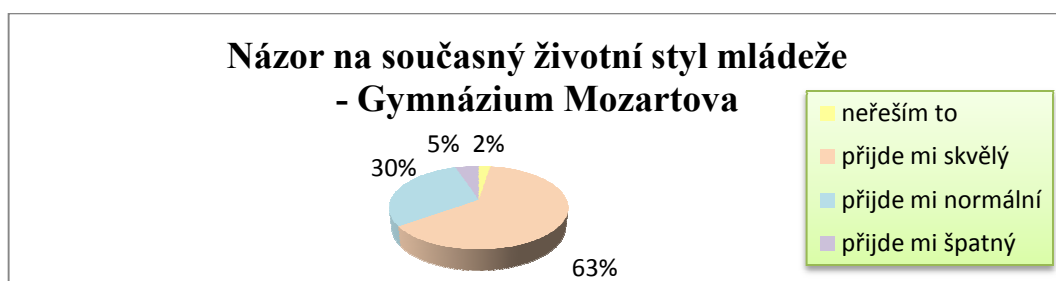
Za školu občas chodí 27 % studentů. Příčinou záškoláctví může být zmiňovaný přehled rodičů o volnočasových aktivitách dítěte. Většina studentů (73 %) za školu nechodí.

22. Jak se díváš na současný styl života dětí a mládeže?

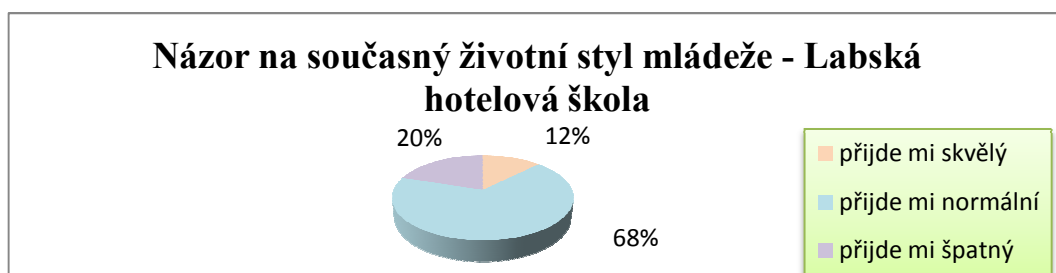
Názor na současný životní styl mládeže – celkem: graf č. 52

Názor na současný životní styl mládeže – Gymnázium Mozartova: graf č. 53

Názor na současný životní styl mládeže – Labská hotelová škola: graf č. 54

Většina studentů považuje současný životní styl mládeže za normální (49 %) až skvělý (37 %). Tyto studenti mají spíše vztah k moderní technologii, hudbě a sportu. Rádi konzumují alkohol a navštěvují večírky. 13 % studentů považuje současný životní styl za špatný. Tyto studenti mají vztah například k přírodě či vzdělávání.

6.7 Porovnání výsledků šetření s hypotézami

1. Hypotéza

Studenti, jejichž rodiče jsou rozvedení, mají větší zkušenost s drogou, než studenti, kterým se rodiče nerozvedli.

$$H_0: P(X \cap Y) = P(X) P(Y) \quad H_1: P(X \cap Y) \neq P(X) P(Y)$$

Tabulka pozorovaných četností

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
rozvedení	24	0	24
nerozvedení	41	15	56
celkem	65	15	80

Tabulka očekávaných četností

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
rozvedení	$65 * 24 / 80 = 19,5$	$15 * 24 / 80 = 4,5$	24
nerozvedení	$65 * 56 / 80 = 45,5$	$15 * 56 / 80 = 10,5$	56
celkem	65	15	80

Testové kritérium

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
rozvedení	$(24 - 19,5)^2 / 19,5 = 1,04$	$(0 - 4,5)^2 / 4,5 = 4,5$	5,54
nerozvedení	$(41 - 45,5)^2 / 45,5 = 0,45$	$(15 - 10,5)^2 / 10,5 = 1,93$	2,38
celkem	1,49	6,43	7,92

Testové kritérium: **7,92**

Kritická hodnota: **6,63**

H_0 se zamítá → potvrzuje se H_1 (alternativní hypotéza)

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti ($\alpha = 0,01$), že studenti, jejichž rodiče jsou rozvedeni, mají větší zkušenost s drogou, než studenti, jejichž rodiče nejsou rozvedeni. Z toho vyplývá, že mohu 1. hypotézu verifikovat.

2. Hypotéza

Studenti mají větší zkušenost s drogami než studentky.

$$H_0: P(X \cap Y) = P(X) P(Y) \quad H_1: P(X \cap Y) \neq P(X) P(Y)$$

Tabulka pozorovaných četností

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
ženy	33	14	47
muži	32	1	33
celkem	65	15	80

Tabulka očekávaných četností

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
ženy	$65 * 47 / 80 = 38,2$	$15 * 47 / 80 = 8,8$	47
muži	$65 * 33 / 80 = 26,8$	$15 * 33 / 80 = 6,2$	33
celkem	65	15	80

Testové kritérium

Pohlaví	Ano	Ne	Celkem
ženy	$(33 - 38,2)^2 / 38,2 = 0,71$	$(14 - 8,8)^2 / 8,8 = 3,07$	3,78
muži	$(32 - 26,8)^2 / 26,8 = 1,01$	$(1 - 6,2)^2 / 6,2 = 4,36$	5,37
celkem	1,72	7,43	9,15

Testové kritérium: **9,15**

Kritická hodnota: **6,63**

H_0 se zamítá \rightarrow potvrzuje se H_1 (alternativní hypotéza)

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti ($\alpha = 0,01$), že studenti, mají větší zkušenost s drogami, než studentky. Tudíž mohu 2. hypotézu verifikovat.

3. Hypotéza

Studenti, jejichž rodiče mají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase, chodí méně „za školu“, než studenti, jejichž rodiče nemají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase.

$H_0: P(X \cap Y) = P(X) P(Y)$

$H_1: P(X \cap Y) \neq P(X) P(Y)$

Tabulka pozorovaných četností

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
nemající př.	18	7	25
mající př.	4	51	55
celkem	22	58	80

Tabulka očekávaných četností

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
nemající př.	$22 * 25 / 80 = 6,9$	$58 * 25 / 80 = 18,1$	25
mající př.	$22 * 55 / 80 = 15,1$	$58 * 55 / 80 = 39,9$	55
celkem	22	58	80

Testové kritérium

Rodiče	Ano	Ne	Celkem
nemající př.	$(18 - 6,9)^2 / 6,9 = 17,857$	$(7 - 18,1)^2 / 18,1 = 6,807$	24,664
mající př.	$(4 - 15,1)^2 / 15,1 = 8,16$	$(51 - 39,9)^2 / 39,9 = 3,088$	11,248
celkem	26,017	9,895	35,912

Testové kritérium: **35,912**

Kritická hodnota: **6,63**

H_0 se zamítá → potvrzuje se H_1 (alternativní hypotéza)

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti ($\alpha = 0,01$), že studenti, jejichž rodiče mají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase, chodí méně „za školu“, než studenti, jejichž rodiče nemají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase. Z toho vyplývá, že mohu 3. hypotézu verifikovat.

4. Hypotéza

Studenti Labské hotelové školy mají větší zkušenost s drogami, než studenti Gymnázia Mozartova.

$H_0: P(X \cap Y) = P(X) P(Y)$ $H_1: P(X \cap Y) \neq P(X) P(Y)$

Tabulka pozorovaných četností

Škola	Ano	Ne	Celkem
GM	29	11	40
LHŠ	36	4	40
celkem	65	15	80

Tabulka očekávaných četností

Škola	Ano	Ne	Celkem
GM	$65 * 40 / 80 = 32,5$	$15 * 40 / 80 = 7,5$	40
LHŠ	$65 * 40 / 80 = 32,5$	$15 * 40 / 80 = 7,5$	40
celkem	65	15	80

Testové kritérium

Škola	Ano	Ne	Celkem
GM	$(29 - 32,5)^2 / 32,5 = 0,38$	$(11 - 7,5)^2 / 7,5 = 1,63$	2,01
LHŠ	$(36 - 32,5)^2 / 32,5 = 0,38$	$(4 - 7,5)^2 / 7,5 = 1,63$	2,01
celkem	0,76	3,26	4,02

Testové kritérium: **4,02**

Kritická hodnota: **6,63**

H_0 se potvrzuje → zamítá se H_1 (alternativní hypotéza)

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti ($\alpha = 0,01$), že studenti Labské hotelové školy nemají větší zkušenost s drogami, než studenti z Gymnázia Mozartova. Tudíž 4. hypotézu falzifikují.

6.8 Závěr výzkumu

Výzkum, který se konal mezi studenty Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy pomocí dotazníkového šetření, přinesl mnoho zajímavých informací.

Výzkum byl proveden mezi 80 studenty: 40 studentů z Gymnázia Mozartova a 40 studentů z Labské hotelové školy. Složení studentů bylo – 47 dívek a 33 chlapců. Průměrný věk studentů byl 16,8 let.

Výsledky otevřené otázky s volnočasovými aktivitami nám říkají, že 24 % patří sledování TV a práce s PC (převážně Internet – Facebook). S touto nejčastější aktivitou může být spojen omezený pohyb a následná obezita dětí. Také může dojít k zaostávání v oblasti sociálních dovedností. Dalších 22 % patří navštěvování barů a diskoték, s tím je spojena častá konzumace alkoholu či užívání drog, následně delikventní chování, které přináší nebezpečí pro okolí. Sportu patří 19 %. S častým sportováním mladých lidí může být spojena i přehnaná touha po dokonalém těle, kterou doprovází například mentální anorexie a bulimie.

Co se týče konzumace alkoholu – 5 % studentů nepije alkohol vůbec, což ve mně vyvolává otázku, zda je normální u mladistvých nepít vůbec alkohol. Žádný ze studentů není na alkoholu závislý. U frekvence pití alkoholu se nejčastěji objevovala odpověď – 1 x týdně (38 %). U důvodů pití alkoholu jasně zvítězila odpověď – piju, abych se bavil/a, která získala 64 %.

Značné procento, tj. 82 % studentů bylo nebezpečných pro své okolí, když byli pod vlivem alkoholu. Dokonce 8 % studentů někoho fyzicky napadlo.

Cigarety kouří 47 % studentů a 53 % ne. Kouří hlavně studenti z Labské hotelové školy, což si vysvětlují praxí, kterou absolvují v restauracích či barech, kde je kouření časté.

Co se týče zkušenosti s drogami - 81 % studentů má zkušenost s jinou drogou a to převážně s marihuanou, která získala 63 %. Důvodem je jistě snadná dostupnost marihuany, kterou dnes mnoho mladých lidí pěstuje dokonce i doma. Převážná většina drogu užívá příležitostně (55 %), a jako důvod užívání většina (75 %) uvádí to, že se po ní cítí skvěle. U marihuany je to například pocit volnosti, klidu, dobré pohody. Při užití nastupuje takzvaná „vysmátost“, kdy se jedinec směje všemu.

K poskytování sexuálních služeb za finanční odměnu se nepřiznal nikdo. K oběti šikany se přiznalo 6 % a k šikanujícímu 1 %.

7 Závěr

Přínos této bakalářské práce vidím v uvědomění si problému delikvence dětí a mládeže a také v uvědomění důležitosti prevence delikvence, převážně v rodině či ve škole.

Domnívám se, že se mi podařil splnit cíl mého výzkumu. Zjistila jsem, jakou mají zkušenost s delikventním chováním studenti Gymnázia Mozartova a Labské hotelové školy v Pardubicích. Dále jsem zjistila, že mladiství delikventi ve většině případů pochází z neúplných rodin, či z rodin, kde jsou rodiče rozvedeni. V těchto rodinách mohou trpět citovou deprivací. Necítí dostatečný zájem rodičů, tudíž se snaží na sebe upoutat pozornost, ne vždy správným způsobem. Například rozvodovost rodičů může mít vliv na častější zkušenost s drogami, což se mi potvrdilo v 1. hypotéze.

Podařilo se mi potvrdit i 2. hypotézu - *Studenti mají větší zkušenost s drogami než studentky*, dále 3. hypotézu - *Studenti, jejichž rodiče mají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase, chodí méně „za školu“, než studenti, jejichž rodiče nemají přehled o tom, co dělají ve svém volném čase*. Falzifikovat jsem musela pouze 4. hypotézu - *Studenti Labské hotelové školy mají větší zkušenost s drogami, než studenti Gymnázia Mozartova*.

Rezervu práce vidím v malém souboru zkoumaných jedinců, který byl v rámci mých možností. Na zmapování situace v Pardubicích bych potřebovala více času nebo výzkumný tým.

Téma této bakalářské práce mě skutečně zaujalo, přimělo mě nastudovat řadu zákonů, článků a odborné literatury. Proto bych se v budoucnu chtěla více zaměřit na rodinu, jakožto hlavního činitele, který se podílí na formování lidské osobnosti.

Delikvence dětí a mládeže, stejně jako kriminalita dospělých, nevymizí nikdy. Nicméně každá snaha o její snížení stojí za naši námahu, neboť děti jsou naše budoucnost.

Použitá literatura:

- 1) FISHER, S., ŠKODA, J. *Speciální pedagogika. Edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. Praha: Triton, 2008,
- 2) FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie. Analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.
- 3) GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- 4) HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000, ISBN 80-7178-303-X
- 5) CHMELÍK, J. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-739-6
- 6) KARNSOVÁ, M. *Jak budovat dobrý vztah mezi učitelem a žákem*. Praha: Portál, 1995, ISBN 80-7178-032-4
- 7) KRCH, F., DRÁBKOVÁ, H. *Současné změny životního stylu a duševní zdraví české mládeže*. Open Society Institute, 1999, 54 s.
- 8) MALÁ, E., PAVLOVSKÝ, P. *Psychiatrie*. Praha: Portál, 2002, ISBN 978-80-7367-723-7
- 9) MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, 2009, ISBN 978-80-247-2310-5
- 10) MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence. Možné příčiny, současná struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Praha: Portál, 1998, ISBN 80-7178-226-2
- 11) SKÁLKOVÁ, J. *Obecná didaktika*. 1. vyd. Praha: ISV, 1999, 292 s. ISBN 80-85866-33-1
- 12) *Trestní zákoník a trestní řád*. ANAG, 423 s., ISBN 978-80-7263-561-0.

- 13) VEČERKA, K. a kol. *Prevence kriminality v teorii a praxi*. Praha: Themis, 1997, ISBN 80-85821-48-6

Internetové zdroje:

- 14) ČÁP, J., BOSCHEK, P., BALCAR, K. Způsob výchovy v rodině a osobnostní faktory HSPQ II. řádu. *Československá psychologie*. 1.1.2007, č. 4. Dostupný z: <http://www.cspsych.psu.cas.cz>
- 15) *Delikvence a sociálně patologické jevy u dětí a mládeže* [online]. c2008 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: http://socialnipece.praha.eu/jnp/cz/rodina/socialne_pravni_ochrana/delikvence_a_socialne_patologicke_jevy/index.html
- 16) *Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10)* [online]. c2008 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
- 17) NEŠPOR, K. *Příručka pro život ve 21. století* [online]. c2004 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/addictcz.html>
- 18) *Rejstřík škol a školních zařízení*. [online]. c2006 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://rejskol.msmt.cz/>
- 19) *Současnost výchovných ústavů* [online]. c2008 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.vychovnyustavoboriste.cz/index2.html>
- 20) VEVERA, J., UHROVÁ, T. Násilné chování a možnosti jejího ovlivňování. *Psychiatrie pro praxi*. 2002, č. 5. Dostupné z: http://www.solen.sk/index.php?page=pdf_view&pdf_id=2137&magazine_id=2
- 21) *Vězeňská služba České republiky*. [online]. c2009 [cit. 9.2.2011]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/>

Přílohy:

- dotazník

Dotazník

**Téma: Delikvence dětí a mládeže v pohledu středoškolských
studentů**

Hezký den, studente/studentko,

žádám tě o pár minut Tvého času na zodpovězení mých otázek v tomto dotazníku, který je anonymní. Tudíž se nemusíš obávat, že výsledky uvidí rodiče nebo učitelé.

Správnou odpověď buď zakroužkuj, nebo v případě elektronické formy zvýrazni.

Odpovídej tedy zcela pravdivě, ať není můj výzkum zkreslený.

Děkuji Ti za tvůj čas a upřímnost!

Tereza Nethová

studentka Humanitních studií, Univerzita Pardubice

Tvé pohlaví:

- a) žena
- b) muž

Tvůj věk: _____

Kde studuješ: _____

1. Jsou tvoji rodiče rozvedení?

- a) ano
- b) ne

2. Vztah k matce:

- a) velmi dobrý
- b) dobrý
- c) uspokojivý
- d) špatný

3. Vztah k otci:

- a) velmi dobrý
- b) dobrý
- c) uspokojivý
- d) špatný

4. Finanční podmínky v rodině:

- a) velmi dobré
- b) dobré
- c) uspokojivé
- d) špatné

5. Setkal/a ses někdy ve svém okolí se šikanou?

- a) ano
- b) ne

6. Stal/a ses někdy obětí šikany?

- a) ano
- b) ne

7. Dostal/a ses někdy do role šikanujícího?

- a) ano
- b) ne

8. Jak trávíš volný čas? (napiš mi, prosím, pár vět)

.....

.....

.....

.....

9. Jak často piješ alkohol?

- a) vůbec (neodpovídej na otázku 10. a 11.)
- b) příležitostně
- c) 1 x za měsíc
- d) 1 x týdně
- e) 2 x týdně
- f) více jak 2 x týdně
- g) jsem závislý/á

10. Proč piješ alkohol?

- a) protože mi chutná
- b) abych se bavil/a
- c) protože pije každý, nechci vyčnívat
- d) protože chci zapomenout na své problémy a mindráky

11. Byl/a si někdy v opilosti nebezpečný/á svému okolí (pohoršení, výtržnosti, fyzické potyčky, přepadání, vloupání, řízení motorového vozidla)?

- a) ano Jak?.....
- b) ne

12. Kouříš cigarety?

- a) vůbec
- b) příležitostně
- c) často
- d) jsem závislý/á

13. Máš zkušenost s jinou psychoaktivní látkou (drogou)?

- a) ano S jakou?.....
- b) ne (neodpovídej na otázku 14.)

14. Jak často tuto psychoaktivní látku požíváš?

- a) příležitostně
- b) na každém večírku
- c) často
- d) jsem závislý/á

15. Proč tuto psychoaktivní látku užíváš?

- a) cítím se po ní skvěle, mám dobrou náladu
- b) protože ji užívají přátelé
- c) řeším tím své problémy a deprese

16. Dostal/a ses někdy do konfliktu s policií, když jsi byl/a pod vlivem alkoholu či drogy?

- a) ne
- b) ano
- c) opakovaně

17. Ukradl/a si někdy něco?

- a) ne
- b) ano, ale pouze v raném dětství nějakou maličkost
- c) ano, a to vícekrát

18. Vzal/a sis někdy bez dovolení peníze od rodičů nebo ostatních členů rodiny?

- a) ano
- b) ne
- c) dělám to často

19. Poskytl/a si někdy sexuální službu za finanční odměnu?

- a) ano
- b) ne

20. Mají rodiče přehled o tom, co děláš ve svém volném čase?

- a) ano
- b) ne

21. Chodíš někdy „za školu“?

- a) ano
- b) ne

22. Jak se díváš na současný styl života dětí a mládeže?

- a) neřeším to
- b) přijde mi skvělý
- c) přijde mi normální
- d) přijde mi špatný